

Bessenyei György
Összes versei

Mercator
Stúdió

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 393 1

Mercator Stúdió, 2006

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: petryk@t-online.hu

BESSENYEI GYÖRGY
ÖSSZES VERSEI

TARTALOM

A HUNYADI LÁSZLÓ		PÁRIDES RÉZUSHOZ	39
TRAGÉDIÁJA (1772)		RÉZUS PÁRIDESHEZ	40
TOLDALÉKÁNAK VERSEI	6	EDIZA RÉZUSHOZ	44
ESTVELI GONDOLAT	6	RÉZUS FOHÁSZKODÁSAI	
A MÁRIAVÖLGYI TISZTELENDŐ		EDIZÁHOZ	47
PAULINUS ATYÁKNAK	10	AZ ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK	
AZ ELMÉRÜL	14	[1772]	50
AZ IFJÚSÁGNAK PANASZA	17	TUDÓSÍTÁS	50
ELRAGADTATÁS	18	AZ ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK	50
ÖRÖM	21	DEL FÉN	58
SZÉPSÉG	21	TUDÓSÍTÁS	58
SZERELEM	21	A BESSENYEI GYÖRGY	
MORDSÁG	21	TÁRSASÁGA CÍMŰ	
UTÁLAT	22	KIADVÁNYBAN (1777)	
UNALOM	22	MEGJELENT KÖLTEMÉNYEK	63
SUNDASÁG	22	B[essenyei] GY[örgy] G[enerális]	
SZÉP ÉSZ	22	B[áró] ORCZY ŐNAGYSÁGÁNAK,	
HÁZASSÁG	23	N[emes] ABAÚJ VÁRMEGYE	
BARÁTSÁG	23	FŐISPÁNJÁNAK	63
HARAG	23	B[essenyei] GY[örgy] A B[áró]	
SZEGÉNYSÉG	23	O[rczy] ÁRNYÉKÁNAK, MELY	
A TISZÁNAK REGGELI		KÖRÜLTE LEBEG ÉS AMELYTÜL	
GYÖNYÖRŰSÉGE	23	SUGÁROLTATIK	64
AZ ESZTENDŐNEK NÉGY		BARCSAY KAPITÁNYNAK	65
RÉSZEIRÜL	26	UGYANANNAK	66
AZ EMBERNEK PRÓBÁJA (1772)		BÉCS, 6. MARTII 1777. 9	
TOLDALÉKÁNAK VERSEI	31	ÓRAKOR REGGEL	67
TUDÓSÍTÁS	31	B[essenyei] GY[örgy] BÁRÓ	
A LÉLEKRÜL	31	ORCZYNAK	69
		BESSENYEI GYÖRGY	
		MAGÁHOZ	70

AZ EMBERI NEMNEK MUNKÁIRUL	71
A KIRÁLYSÁGRUL	73
AZ IRIGY ELMÉRÜL	76
BESSENYEI GYÖRGY GRÓF TELEKINEK	78
A TOLERANTIA CÍMŰ ÍRÁSGYŰJTEMÉNY (1778) VERSEI	80
A MONTEZUMA LELKE AJAKAIRUL	80
VALLÁS	81
JANKÓ ÉS PISTA	85

A HUNYADI LÁSZLÓ TRAGÉDIÁJA (1772) TOLDALÉKÁNAK VERSEI

Aut prodesse volunt, aut
delectare poetae.
Aut simul et jucunda, et
idonea dicere vitae.

Horatius, De arte poetica. 333.

ESTVELI GONDOLAT

A nap meghevítvén egyszer nagy világát,
Hanyatlík egérül, s alá húzza magát.
Aranyos sugára a bércek hegyirül,
Lebegő árnyékkal térségeinkre dül,
Az égnek hívesült magas kárpitjai
Kékülnek s ragyognak nagy boltozatjai.
A lármás természet hunyhatja szemeit,
Álomra küldheti fáradt gyermekeit:
Feljő az hold, s fénylik halavány orcája,
Elcsendesedik rá a világ lármája.
Játékra ereszti csillagseregeit,
Lopdosván a napnak bujdosó fényjeit.
Én is a természet karjaira dűlvén,
Nagyon csendesedtem álmaimat szűlvén.
Elragadtatását sejtettem lelkenek,
Lármájában esvén érzékenységemnek.
Gondolataimbul elmém szárnyat fűzött,
Felkölt, repítettett, s minden dolgot űzött.
Homályba volt bennem, honnan emelkedett,
S az észnek szelein széjjelereszkedett.
Ott, ahol a világ emelte trónusát,
S karjaira vette görög Homérusát,
Ott jelen meg hamar nyughatatlansága,
Nem engedvén nyugtát soha álmissága.

Itt a természetnek titkos homályjából,
Világosság jön fel a földnek sárjából.

Az emberi lelkek tekintik nemeket,
Vizsgálják magokat, s nézik az egeket.
Keresik Istenek tűnő elméjekkel,
Számlálják fájdalmok érzékeny szívekkel.
A nagy magasságba emelik Jupitert,
Ki mennyköveivel a halandókhöz vert.
Tűznek, víznek, szélnek istenei lesznek,
Kik e földnek színén hasznót és kárt tesznek.
Vénus a szíveket veszi hatalmába,
Eget, földet, tengert elfáraszt jármába,
A természet kezdi hévségét érezni,
S titkos fájdalmába kebelét vérezni.
Elereszi Vénust szerelmes öléből,
Ki parancsolni kezd aranyos egébül.
Győzhetetlen nyilat készít hatalmának,
Isteni erőt ad megvakult fiának,
Fényes fellegi közt leszáll Olympusul.
Széjjellövött nyila szentre, vitézre hull.
Hatalmátul egész világ gyötrettetik,
Mégis templomába neve tiszteltetik.

Márcs kezd uralkodni a harc dühösségén,
Vérezvén oltárit nagy kegyetlenségén.
Dúlja világunkat, pusztít mindeneket,
Öldökli mérgével a tévedt népeket.
Neptúnus megindul búsult tengerein,
S nedves szekerébe utazik szelein.
Nagy harsogást csinál lármás habjaival,
Ver a fellegekhez zúgó halmaival.

A tudomány ekként rajzolja világát,
Törvényül adván ki az embernek magát.
Mindent harcnak csinál e nagy természetbe,
Mérget, veszedelmet teszen az életbe,
Minerva egyedül nyújtja segedelmét,
Örök boldogságra formálván kegyelmét.
Az ég és föld között békességet csinál,
Atyjának lelkénél kedvességet talál.
Tekinteti dorgál, noha igen csendes,
Ritkán mosolyodik, de mozgása rendes.
Így kezdte az ember isteni seregét
Formálni, mocskolván teremtője egét.

HOMÉRUS MÚZSÁJI után tévelyedvén,
Felment a fellegig, mindég emelkedvén.
Mint egy tévelygő láng, lelke úgy lebegett,
Fenn a magasságban, mellybe kereskedett.
Isteni tanácsot csinált az egeken,
Ahonnan lecsapván, térjen, mélységeken
Poklokat is talált Akheronnak partján,
Bámítván nemzetét a Setétség Atyján.
Így kezd a tudomány világa felkelni,
Melybe minden dolgot egybe lehet lelteni.

A világnak egyik trónusát így láttam,
Mellyhez a régiség szárnyán ragadtattam.
Végre ettől ismét magamhoz megtérvén,
Más részre indultam, főbb dolgokat érvén.
Homérust tévesztve Mózesre találok,
Ennek dolgaiba egy Istent csudálok.
Istent, ki régenten Sinai hegyérül,
Hírt adott népének dicső törvényérül,
Aki csipkebokor ágai közt égett
És a zsidóságnak hív vezérjévé lett.
Asszonytul származott; de örök valóság
S e terjedt *mindenbe* legfelsőbb méltóság.

Régen az Izráelt köd s tűz oszlopába
Vezette, harcolván velek a pusztába.
Születvén mint szegény, e földön utazott,
Vérivel dicsőült Atyjának áldozott.
Az egész világot megvette magának,
Mégsem nevez mindent elválasztottjának.
MÓZES csudáival kezdődött törvényje,
Formáltatván benne a világ reményje,
E' kezd világunkba nyugodalmat hozni
S az ember javáért önként. fáradozni.
Tudománya mint nap, úgy jó fel fényével,
Megigazít mindent dicső törvényjével.
Ez adja világát a fő tudománynak,
Urává tétetvén e nagy alkotmánynak,
Megmagyarázhatta egének titkait,
A gonoszság ellen meghagyván átkait.
Két személyt ad magán kívül ki Istennek,
Kiket urául vesz magával mindennek.

Egy terem, más megvált, az harmadik szentel,
E nagy világ benne mégis csak egyet lel.
Nem látja titkokat a por halandóság,
Elfogja szemeket itt az homályosság.
Hit kell e csudákhoz, hogy jól reménylhessünk,
S kínos életünkbe örömet lelhessünk.
E szent tudománynak tiszteljük homályját,
Hagyjuk el a világ büszke nyavalyáját.
A természet sokba vaknak tett bennünket,
Hallgassuk Istenünk, s érezzük szívünket.

Itt az elmélkedés bennem elsüllyedett,
De végre csak ugyan újonnan éledett.
Alig kelhetett fel, s Mahomet könyvére
Talált, ki világot húzott törvényére.
E büszke hitető és csalárd próféta,
Hogy az ég titkába belátott, azt mondta.
Új tudományokat formált dühössége,
Hitet, vallást osztott földi istensége.
Alacsony lelkébe haszontalanságát
Titkolta, törvényül adván hazugságát.
Úgy tartotta, hogy ő a természet felett
E világba porbul istenné is lehet.
És e nagy világnak örök Istenével,
Tanácsot indíthat majd hazug nyelvével.
Az örök rend ellen csudákat készített,
Szentháromság nélkül osztogatott hitet.
Majd egy kis világot csalt meg gonoszsága,
Hol ma is parancsol költ hatalmassága.
Ki magyarázhatná a tévelygéseket
Ott, hol csalni látjuk a dicső egeket?
Mindenütt tele van világunk lármával,
Szüntelen küszködik harcolván magával.
Köztök mennyi ember, annyi törvényt láttam,
S magam is sokakkal egyedül maradtam.
Ezeken járkálván egyszer gondolatom,
Hogy jöttem magamhoz, csak alig tudhatom.
Megtért hozzám elmém nagy utazásából,
Törvényeket szülvén gondolkozásából.
Mózes Istenével magát jóra hozta,
Ki e nagy világot egyedül dolgozta.

A MÁRIAVÖLGYI TISZTELENDŐ PAULINUS ATYÁKNAK

Pozsony, 1771. Karácson havának 12dik napján

Minek van az elme egyébert, hanem hogy szívünknek érzékenységeit és önnön gondolatjait vezérelvén, ugyanazokat mindenek előtt szabadosan festhesse? Kicsoda vethet akadályt egy léleknek, mely gyönyörűségét az előtte elterjedett világnak szorgalmatos szemlélésébe keresi? Minden dolog új játékpiacon előtte, melyen gondolatit érzékenységünkkel együtt változtatja. Mária völgyét én is meglátván, róla másképpen, mint verseim alább magyarázzák, nem gondolhattam. Szomorúnak írom, de ennek csak a télen való otlétem volt oka. Igen sajnálom mindazonáltal, hogy időmnek rövidsége verseimet hosszabban írni nem engedte. Megbocsássanak Atyaságtok, ha ifiú szívem érzékenységeit s ez egész világra széjjel elvonatott elmém gondolatjait a *Parnasszus Múzsáinak* kelleme-tességekkel nem rajzolhatta. Az ifiúság véghetetlenül érez; fájdalommal gondol, és szüntelen tévelyeg. Kicsoda vezérelhetné elterjedett tüzet mindenkor egyenes úton? Én is a tudományoknak karjain most elevenedvén, idétlen hánykolódásimmal életemnek kezdetinél egyebet nem mutatok. Engednék a kegyelmes végezések, hogy igyekezetemtől az öregbedett mértékletes és józan értelemnek csendes s kies határra vezéreltetetheték. Atyaságtoknak magamat ajánlom, s szerencsémnek ismérem azt az igaz tiszteletet, mellyel hívségekre állandóul maradok.

B. Gy.

Amint napnyugotra Posonbul kitérünk,
Erdős hegyek s völgyes mezők közzé érünk.
A természet itt csak maga írta magát,
Nem igazította még mesterség dolgát.
Élő fáji alatt nyugosznak hegyei,
Felhányt halmok nélkül hevernek mezei.
Ezek közt kedvemből alá s fel utazván,
Egy helyre találtam szememmel vigyázván.
Két erdős hegy közzé kellett ereszkedni,
Hol egy bús barlangba lehetett süllyedni.
Hogy az ereszkedő tetejére értem,
E szomorú völgynek formájára néztem.
Öszvenőtt bércecskék kerítették körül,
Hol az idő sokat borong s ritkán derül.
Ezek felett terhes fellegek utaznak,

Melleyek az erdőkre csendesen havaznak.
Öblökbe kóborol a szél csavarogva,
Alájok egy patak omlik le zuhogva.
Az hegyek tetején elterjedt élő fák,
Mintha barlangjokat köztök oltalmaznák,
Szomorún öltötték gallyjokat egymásba,
A völgyre úgy néznek mély gondolkodásba.
Ennek mélysége szép épületet formál,
Mely felett egy torony nagy hallgatással áll.
Régiséget mutat vén színe kívülrül,
A szél szomorúan bujkál fala körül.
Füstös köd terjedett széjjel el mellette,
Csendes homály borong a völgybe felette.
Bús szavát ha néha harangja hallatja,
Nyugovó barlangját szomorún zúgatja.
Alatta sok fejr papok gondolkoznak,
Kik imádságokkal szüntelen buzognak.
Ezek énekléshez kezdnek barlangjokban,
Zengnek, s az Isten van éneklő szájokban.
Áhítatosságok habzik ajakokon,
Nagy tisztesség látszik fejr szakállokon.
Kellemetes vénség vagy on életékbe,
Csendességgel élnek könyörgő helyékbe.
Áhítatossággal borong tekintetek,
Csak néznek, nem szólnak, s titkon gondol lelkek.¹
A sok imádságban előhajlott vállok,
Kívánságok mindég láncon hever nálok.
Ezek laknak az írt mély völgynek öblibe,
Melly mord falakkal áll a nézők elibe.
Barlangjokban alatt szorosán kell menni,
Hol mindent hallgatva lehet észrevenni.
Legelőször is egy hosszú boltozatot
Lehet látni, mellyet sok szent kép borított.
Aláment falai feketék, nedvesek,
Festett kárpitjai búsok és csendesek.
Félelmes hallgatás származik csak tőlök,
Mert homályossággal jár a látás köztök.

¹ Itt az egzerciciumok magyaráztatik.

Alig mer itt a szív magátul érezni,
Mindent a lélektül kell neki kérdezni.
Szomorú az elme képzelődésével,
Elváltozik a vér sebes érzésével.
Az örök valóság forgott itt eszembe,
Elhallgatott Vénus világi szívembe.
Ez helyrül földünknek veszélyes lármája,
Ádámnak megtiltott édes asszony fája
Számkivettetésbe küldettek örökre,
Hogy ne ronthassanak a buzgó szívekre.
Megjelenvén én is itt egy barátommal,
Mit láttam, megtartom azt gondolatommal.

Erre választ nyertem, mely nekem inkább hízelkedett, mintsem azt úgy ide tehetném; hogy haszontalanságom belőle ne gondoltatnék. Melyre nézve, csak az arra ismét küldött verseimből ítéltessek meg, mely méltó mentséget tettem érdemetlen dicséretemre.

Bécs, 1771. Karácson havának 29dik napján.

Demetrius N. N., leveledet vettem,
Mellyet elolvasván kétképpen értettem.
Méltatlanul hányod rám a dicséretet,
Nem érdelek, hidd el, olly nagy tiszteletet.
Kárt teszel az ollyan erős nagy lelkeknek,
Akiiket ismérünk első vezéreknek.
Mások adója ez, melyet nekem küldtél,
Olvastt munkámrul hibásan ítéltél.
Mint a gyermek, melly már anyjának ölében
Fetrengvén, lehellhet éltető vérében,
Hánykolódásival kezdetét mutatja,
S a reá tett kezet gyengéül rúghatja:
Úgy én a tudomány karjaira esvén,
Mozgok; Minervának egével lehellvén.
Csak éltem formáját mutatom versemmel,
Most kezdek gondolni, s tévelygek lelkeimmel.
Parnasszusnak vize magasan csergedez,
Nehéz egy gyermeknek felutazni ehhez.
A tenger habjai soha nem hevernek,
Mellyeket a szelek kösziklákhoz vernek.
De mégis hasztalan nyughatatlanságok,

Csak szárazak tölök a nagy magasságok.
Harsogással dúlvén hányszor emelkednek,
Noha zúgások közt mindég visszaesnek.
Magas hegyeinket fenn meg nem hághatják,
Mellyek a felleget homlokokon tartják:
Ekként habzik elmém Parnasszus tövére,
De nem szaladhat fel kies tetejére.
Mindég visszaesem emelkedésembül,
S ez okon gyakorta sóhajtok szívembül.
Mint egy sólyom, melly az eget süvöltéssel
Hasítván, csak tűnik sebes repüléssel,
Ugy csapkod előttem Minerva fényjével,
Kibe sok csalatott már meg reményjével.
Nem érdemli pennám dicséreteteket,
Ne csaljátok bennem ítéleteteket.
Nem veszem el tőled magasztalásomat,
Talán csak próbálsz ifiúságomat.
Ne véld, a dicséret hogy megszedíthessen,
S büszke képzelődést elmémbe tehessen.
Parnasszus vizével te hinted versedet,
Mégis erőtlennek isméred lelkedet.
Ha magaddal ilyen nagy manérral bánhatsz,
Hidd el, hogy énrólam még jobban hallgathatsz.
Mások érdemelik dicséreteteket,
Kik a műzsák között formálták lelkeket.
Áldozatjok füstjét ne lopd oltárokrul,
Tisztelettel gondolj dicső árnyékokrul.
Mint egy saskeselyű, melly nem szédülhet meg,
Felleginken túlhat, s a nap alatt lebeg;
Úgy járnak felettem sok versszerző lelkek,
Akiket közelről szemlélnék az egek.
Alattok Parnasszus nagyon kiesedett,
Futó arany vize áradva terjedett.
Ezeket Minerva szárnyával fedezte,
Lelkeket szeretvén, éltek védelmezte.
De én mit reményljek ifiúságommal?
Merre induljak el kis tudományommal?
Szemem előtt egész világ terjedett el,
Mit csináljak benne egy gyenge lélekkel?
PÓP! emberi nemünk érdemes mestere,

Te legyél lelkeddel elmémnek vezére.
A versnek erejét kérem HENRIADtul,
VOLTÉR vetette ezt le a Parnasszusrul.
Nézzük e világot, s írva gondolkozzunk,
Örök Istenünkkel titkon tanácskozzunk.
Mint tűz villámlások s mord setétséget,
Akként járja elménk e nagy erősséget.
Régi bölcseinktül nagy tudományokat
Vegyük el, s vizsgáljuk okoskodásokat.
De én ezt magamtul másnak tanácsolom,
Mert reá nem megyek soha, azt megvallom.
Röviden szaladhat elmém ki testembül,
Mellyel reményemet fogyasztja szívembül.
Ekként festetik itt nyughatatlanságom,
Élj jól, azon fárad érted kívánságom.

AZ ELMÉRÜL

Mint egy kis szél, amely tengereink mellett
Felkel s lengedezve jár az habok felett,
A kősziklán süvölt suhogó szárnyával,
A mélységbe mormol bús csavargásával,
Ha felemelkedik nagy hegyek tetején,
Nyugoszik a szörnyű kőszálaknak hegyén,
Innen az egekbe felkel süvöltéssel,
S úgy száll a völgyre le szép lengedezéssel,
Egyenlőül repdes tengeren, térségen,
A magas egekbe jár mint a mélységen,
Tűz, víz, fagy, setétség, sem nagy világosság
Neki, ha csavarog, nem alkalmatlanság;
Elmém! te is ekként jársz szívem tengerén,
Sok habokat csinálsz széjjelfolyó erén.
A magas egekbe mégy repülésseddel,
A mélységbe alájössz lebegésseddel,
Égünk, földünk között gyakran lengedezve
Függesz, e világot gondolattal nézve.
A dühös habokon serénységgel futhatsz,
Szörnyű bérceinkre sebességgel hághatsz.

Mennyet, földet, poklot, tengert öszvejárkálsz,
Mindenekről gondolsz, valamit feltalálsz.

Csudállatos elme, millyen valóságod,
Magyarázza voltod sok tulajdonságod.
Érzékenységeim a történetektől
Ha fellármáztatnak, mint dühös szelektül,
Szívemnek csatáján veled a változás
Olly, mint a habok közt csapdosó villámlás.
Gondolatod dörög, vele a szív habzik,
Fájdalmas érzése szüntelen változik.
Nem nyughatsz, mindenkor futkossz a világon,
Felakadsz, repdesvén, minden kicsiny dolgon.
Meddig akarsz menni már repüléseddel?
Feldúlhatsz-é mindent vakmerőségeddel?
Tudd meg, hogy te abbul semmit nem ismérhetsz,
Amit e világon járkaiva fellelhetsz.
A teremtés könyve el van tőled tiltva.
El nem érhetsz soha te ide olvasva.
Igaz, e világba mindent általjárhatsz,
De afelől semmit meg nem magyarázhatsz.
Mennyire nem ragadsz vakmerőségeddel!
Semmit nem gondolsz már nagy csekélységeddel.
Mondd meg, micsoda az, honnan e nagy világ
Kijött, mint egy élő fábul valamely ág?
Tudakozd PLÁTÓtúl a mély természetet,
Magyarázza NEFTON az örök nagy rendet.
Mi módon dolgozik a természet belől,
Mikor származását hányja mindenfelől?
Magyarázza meg LOK, melly valóság vagy te,
S hol van egy plántának nevelő élete?

ARISTOTELES is mért nem mondhatja meg,
Hogy mint teremt újra tavaszt a lány meleg?
Micsoda kerek azok a mélységbe,
Amelylek forognak olly nagy serénységbe?
Ez mint egy óralánc fel nem húzattatik,
Szüntelenül forog, mégsem bomolhatik.
Csak aki teremtett, a' láthat ide bé
De egy halandó por soha nem jut mellé.
Elmém ne fárasszad itt nagyon magadat,
Ismérd meg vérembe alacsonyságodat.

Ne tedd bírójává léted e világnak,
Ne légy ítélője olly számos vallásnak.
Csudáld teremtődét, lásd meg kicsinységed,
Ne erőltess sokra árnyék semmiséged.
Nézzed e világot, tanácskozz mindennel,
Csak ne háborodj meg soha az Istennel.
Ne vádoljad eztet nagy teremtésébe,
Ki örökös marad dicsőült egébe.

Ennek kebelébül e világ elterjedt,
Belső részeiben a természet éledt.
Felettünk, alattunk, bennünk, mindenütt van,
Éljünk vagy múljunk bár, megmaradunk abban.
Ő terjeszkedett ki csak teremtésével,
Mindent magáért tart nagy Istenségével.
Ez az erő, nekünk úgy tetszik, sehol sincs,
De mégis szemléled, akármerre tekints.
Őtet csudáld, elmém, okoskodásodba,
Imádjad nagy voltát csak gondolatodba.
Úgy nézd ezt, mint léted véghetetlen atyját,
Vizsgáld természeted, s ne bántsod akaratját.
Gondolkozz józanon, vezérelj életed,
Elrendeli az ÚR holtom után léted.

Járjál egen, földön, vizsgálj mindeneket,
De soha ne ítélj magadtul lelkeket.
Repdestessen széjjel nyughatatlanságod,
De ne felejtss soha nagy alacsonyságod.
Semmit nem ismérhetsz, alázd meg magadat,
Érzékenységimben őrizzed javadat.
Itt határoztatik édes nyugodalmaid,
Ha ezek kínoznak, rád rohan fájdalom.
Mint egy cifra árnyék, csak ollyformán habzol,
Érzékenységimben szüntelen változol.
Örömöm s fájdalomam rabja vagy létedbe,
Ezt kerülöd, amazt keresed éltedbe.
Ezek közt hánykódván, végre tőlem eltűnsz,
S gondolattal éltem vezérelni megszűnsz.
Visszafutsz a széjjelterjedt erősségbe,
Mindég lengedezel egy nagy Istenségbe,
Megtart e nagy erő belső része között,
Ki minden teremtést magába megőrzött.

Semmi nem múlhat el e nagy természetbe,
Csak változik, de megmarad az Istenbe.

AZ IFJÚSÁGNAK PANASZA

Tüzes ifjúságunk vigassága bomlik,
Életünk öröme lassan-lassan romlik.
Bágyadott szívünknek pusztul nyájassága,
Hidegszik véribe, s lankad kívánsága.
Csendesedni kezd majd tüzes szelességünk.
Baját jelengeti tikkadt egészségünk,
Ifiúi erőnk fárad ereinkbe,
Mindég hidegülést érzünk heveinkbe.
Gyönyörűségünkül buzog fel csömörünk,
Mindenkoron búra változik örömünk.
Gyermeki időnkét mennyire hagytuk már!
Ifjúságunkban is számosodott a kár.
Ezelőtt boldogok, mindég nyájaskodtunk,
Vidám szíveinkkel vég nélkül mulattunk.
Már most természetünk nevelvén adóját,
Keserűvel főzi fel ajánlott javát.
Fogy lassan vigságunk; lankadnak tagaink,
Titkosok, ravaszok nyelvünkön szavaink.
Gyermek életemnek kedves esztendeit
Óhajtom, most látván életemnek veszélyit.
Mostani életem tele mesterséggel,
Kívánságiban él, kínos nyereséggel.
Erejétül tovább fosztatik napokként,
Kedve, egészsége enyészik lassanként.
Gyönyörűséginktől fájdalmakat kapunk.
Minden nyájasságot végtére megununk.
Néha keseredvén, siratom életem,
Teréhnek találván mindenben a létem.
Ifjúságom feddem hasztalanságáért,
De megént ölelem sok nyájasságáért.
Mint az asszonyemet, mit futunk s kedvellünk,
Előlk elvetünk, majd ismét ölelünk:
Ifiúságomat úgy tartom életembe,
Alig tudom, vele mit tegyek vesztembe.

Néha haragomba akarnám múlását,
De megént változván kérem újulását.
Napjait, hogy múlnak, titkosan siratom,
Folyt gyönyörűségem szívemben óhajtom.
A repülő idő húz koporsóm felé,
Ah, mi módon kelljen dűlni ebbe belé!

ELRAGADTATÁS

Örökkévalóság, kútfeje mindennek!
Láthatatlan lelke a nagy természetnek!
Kebeledbe miként formáltad világot?
Hol rejtet s mutatod felső valóságod?
Ez az örök erő magába mozdulván,
Széjjelterjeszkedett a *mindent* alkotván.
Kebelébe tartja e nagy természetet,
Mellynek az ő lelke szabhatott csak rendet.
E világon körül elterjedett léte,
Semminek őrajta kívül nincs élete.
Egyedül egy kútfő, melly mindent nedvesít,
Szüntelen változtat, öl és elevenít.
Örökre megmarad benne nagy munkája,
Hol a természetnek egymást váltja faja.
Mi, emberek, mindég ezek közt forgódunk,
Mint gyertyák meggyúlunk, s akként ellobbanunk.
A világ lelkének miként van törvénye?
Emberi nemünknek hol állhat reménye?
Örökös nagy Isten! ki mindenütt terjedsz,
S tőlünk személyjedbe mégsem szemléltethetsz.
A benned teremtett természetből szólj ki,
Hadd legyen felőled mindennek egy hiti.
Miólta a széles dolgokba terjedtél,
Tőlünk attól fogva mindég kerestettél.
Vérit e nagy világ érted mennyit ontja!
Tetszésedet mégis nem határozhatja.
Micsoda egy ember, hogy megértsen téged?
S egészen meglássa elterjedett lelked?
Ez a roppant világ nagy voltodat nézi,
De életét éned sokképpen intézi.

A teremtésben csak egyforma létünk,
Hanem törvényinkkel ezerfélék lettünk.
Itt halandóságunk mindég téged keres,
Öli egymást, s a föld véritül még véres.
A természetet már érted sokszor dúlta,
Mégis magyarázni nagy voltod nem tudta.
A földnek négy része, mely fajával mozog,
Istenünkért más-más vallásokkal buzog.

Mózes, te jártál volt régen az Istennel,
Mért nem ismérkedtél hát meg minden néppel?
Honnan jött Mahomet elő egy világgal?
Ki harcra kiszállott a nagy igazsággal.
Rómára Kálvinus mi okbul támadott?
Mi az, amitül ő törvényeket adott?
Hol vagynak azok az híres pogány bölcsek,
Kik régen tartattak majd mint félistenek?
Az Istent nem tudták, hogy van világába,
Kit mindenkor osztunk egy valóságába.
Ez örök *mindennek* füst okoskodásunk,
Csendesen nézi, hogy különböz vallásunk.
Egy bölcs eszével csak csudálkozni tanul,
Mellyel a mélységbe még alább, alább hull.
Meg nem magyarázza, milyen nagy Istene,
Hogy széles világunk, mint ő, csak úgy hinne.
Az örök valóság ismérteti magát,
Ámbár elrejtette dicső valóságát.
Ennek akaratját, tudom, mondja ki-ki,
Noha kárhóztatja ezt amannak hiti.
Miként írja magát a világnak lelke,
Aztat tanulja meg egy gondoló elme.

E nagy természetet, Isten! kebeledbe
Rázd meg, s világosítsd az embert öledbe.
Egyeztesd meg lelkek örök törvényeden,
Ne vérezzék egymást dicső tetszéseden.
Igazságod fényjét ereszd ki lelkedbül,
Villámlással verj le mennydörgő egedbül.
Mutasd az embernek, hogy benne lakozol,
És a természetbe soha nem változol.
Nem tudják kezeket kebelekbe vinni,
Törvényed ott nekik nem lehet meghinni.

Eget, földet futnak éretted szüntelen,
A régi bölcseket hányják szükségtelen.
Szólj, kelj fel lelkünkbe, örökös valóság!
Mutasd, hol s mint vagyon bennünk az igazság.
Ne engedd; hogy tovább a világ mérgével
Magát érted tépvén, bosszantson vérével.
Utáltassad velünk a gyilkosságokat,
Ne öljünk kedvedért több ártatlanokat.
Amint isméreted belénk helyheztetted,
Az igaz vallással tartson abban lelked.
Töröld el világunk undok tévelygésit,
Rontsd el sok törvénynek ostoba intésit,
Itt mászkálunk együtt a nagy kevélységgel,
Büszkélkedünk, noha kínlódunk inséggel.
Ez igaz, e' gonosz, e' bölcs, e' tudatlan,
Ez haljon meg, vétett; éljen ez ártatlan.
Így ítélünk mindég, romlással építvén
Valóságot; s nyugtot sohol nem lelhetvén.
Nem tud már a világ eszével mit tenni,
Mindent lehet adni, mindent lehet venni.
Mint tetszik, akképpen formálja törvényét,
Ki-ki csak magába éleszti reményét.
Verd meg világotat, véghetetlen Isten!
Ne legyen erőszak a nagy természetben.
Szüntelen pennával s fegyverrel harcolunk;
De nem tudjuk soha, miért vagdalkozunk.
Romlott emberi nem! nyugodjál magadban,
Ne dúld a világot hasztalanságodban.
Vezérelj életed józan törvényedbe,
Lásd meg, mi világít gondoló lelkedbe.
Szokásaink setét éjjelébe ne járj,
Minden költ törvénytül igazságot ne várj.
Józanodj végtére már tévelygésedbül,
Folytassad életed Istened– s lelkebü.
Ne bámulj e világ részeg csudáira,
Ne hullasd könyvedet holtak hamvaira.
Járjad e föld színét csendes elméddel,
S tanácskozzál titkon gondoló lelkeddel.

ÖRÖM

Ez egy nyájas gyermek, kacag szüntelenül,
Sokfelé enyeleg; soha veszteg nem ül.
Valamit előkap, mindenre ránevet,
S mulattatja magán a vidámult szívet.

SZÉPSÉG

Ez egy isteni kép díszes formájával,
Egyenes termete; nyájas orcájával.
Mosolygással teszi többnyire szavait,
Rendesen vonítja széjjel ajakait.
Az egészség látszik vidám személyébül,
Öröme szökdös fel mellyére, szívébül.
Édes titok tetszik tündöklő szemébe.
Gyakran elsőhajtja magát nagy hevébe.
Mosolygást, játékot ereszt maga körül,
Úgy mozog lankadva, a szépségének örül.

SZERELEM

Minden érzésünknek anyja a szerelem,
Ez olly nagy oltalom, melly nagy veszedelem.
Mind eget, mind földet bír hatalmassága,
Gyötrelmet, örömet osztogat vígsága.

MORDSÁG

Ez egy boglyás paraszt, az homloka ráncos,
Keresztül jár szeme, ábrázatja piszkos.
Szüntelen félrenéz; a világra mormol,
Valamihez férhet, mindent öszvekormol.

UTÁLAT

Ez egy megcsömörlött gyomor, melly émelyeg,
Hányás erőlteti, korog és kevereg,
Böfög, köpdös széjjel, mindenkor ökredez,
Reszket, borzadozik s dideregve érez.

UNALOM

Nem egyéb közöttünk a rágó unalom,
Mint egy erőszakkal reánk vetett álom.
Mindenfelé tekint; szüntelenül forog,
Ásítóz, hánykódik s lassan csak úgy morog.
Mint a lomha gyermek, szemeit dörzsöli,
S orrábul a piszkot vinnyogva körmöli.
Mindenhez hozzákap; de álmos, s csak eldül,
Soha nem tudja, ha fekszik, jár-é vagy ül.

SUNDASÁG

Ez egy éjtszakákon kísértő boszorkány,
Ki mint a dühösség, veszett szemeket hány.
Csak úgy kuppaszkkodik, magát félrehúzza,
Mindég setétbe ül, s az orrát feldúzza.

SZÉP ÉSZ

Ez egy szép képekkel kicifrázott szoba,
Villámlás jár benne, hangzik arany szava.
Változása mindég újult formát mutat,
Sugára a magas egekbe is felhat.
Gyémánttal tündöklök fehér fala körül,
Fényes ege benne mind szüntelen derül.
Mulattathat mindent, játékával nyájas,
Ideje töltése nála nem unalmas.

HÁZASSÁG

Pérez és szeretet kell a jó házassághoz,
Különben ha e' nincs, mindég gyötrelmet hoz.

BARÁTSÁG

Ha feltaláltatik köztünk a barátság,
E földön egészen egy kicsiny mennyország.

HARAG

Ez egy forró fazék, mellybe a tűz buzog,
Hévsége szikrázik s szüntelenül mozog.
Ha mást nem égethet, magát széjjelfőzi,
S cserépjével mérges tűzét elöntözi.

SZEGÉNYSÉG

Ez egy búsult térség, puszta és fővényes.
Tele van tövissel, száraz, hitván, szennyes.
Csak bús barlangjai csikorognak benne,
Hol a szükség semmit hasznára nem lelne.
Rút szelek bújdosnak repdeső fővényén,
Aki benne bolyong, csak sínlik reményén.
Éhség, rongy, gyalázat találatnak rajta,
Hova a történet legtöbb embert hajta.
Világunk nagy része e térjen sóvárog,
Sív, rív s az avaron szomorún csavarog.
Itt csak a gazdagok átkoztatnak mindég,
Kiknél egy szegényült mindég kínos vendég.

A TISZÁNAK REGGELI GYÖNYÖRŰSÉGE

A Tiszának partján virradok meg egyszer,
Hol ifjú életben jártam sok ezerszer.

Az ég boltozatját kék szín táblájával,
Tüzesedni láttam napunk sugárával.
Mosolyodni kezd az hajnal világunkra,
Világosságot nyújt zsiszbasztó álmunkra.
Az éjjeli ködök gőzölni kezdnek,
Hegyeknek tövébe s völgyekbe rejteznek.
Innen eresztgetik felfelé párájok,
S a reggellel ekként közlik még homályjok.
A nyugodt természet kel, s kifújja magát.
Verődik álmából; újrakezdi dolgát.
Még az erdők s hegyek homályba nyugodtak,
Hol napunk világát várván csak hallgattak.
Az álmos természet végtére megindul,
Élő fíjjal munkájára mozdul.
Napunknak sugára terjeszkedik rajta,
Melly holdat, csillagot a tengerbe hajta.
Erdő s hegytetőket megaranyoz tüze,
Ragyog játékára az harmatnak vize.
Lesüllyedt az éjjel már ólombotjával,
A nap kezd ragyogni fényes világával.
Földünknek szélirül felszökött egére,
Úzi a setétet komor tengerére.
Nagy természetünkben kacagni kezd minden,
Mellynek nagy lármája elkezdődik renden:
 Zendülnek az erdők sokféle hangokkal,
 Szóllnak madarai a víg vadászokkal.
 Jajdulnak a kopók; hangzik a kürt messze,
 Bőgnék az élő fák, faldos ott a fejsze.
 Az halász hajója harsog a vizeken,
 Keresi prédáját e párás térjeken.
 A sásas rétekre sok marhák veretnek,
 Rívó bőgései gyakran kettőztetnek.
 Éh szájok a fűbe széjjelharácsolnak,
 Furullyája zendül köztök pásztoroknak.
 A Tisza partjárul ezeket szemlélvén,
 Csendesesen állottam mindennek örülvén.
 E víznél kétfelől szörnyű jegenyefák
 Nőtték, mellyek csaknem a felleget tartják.
 Izapos gyökerek mélyen ereszkedett,
 Boglyas oldalokon kérgek repedezett.

Terjedt gallyjaikkal lefelé hajlanak,
S mintha szomjúznának, a vizekbe nyúlnak.
Nyájason zörgenek zöld s fejér levelek,
Melyeken csak lassan bujdosnak a szelek.

Ezek közt a Tisza foly csendességével,
S mintha gondolkozna, olyan menésével.
Sárga tajtékjait formálja közepén,
Sok gallyak s levelek ballagnak a színén.
Sebes örvényei bujdosván magokba,
Zúgással ütköznek néhol a partokba,
Mellyek két részeken erdejek táplálják,
S a világ lármáját csendesen hallgatják.
A páros gerlicék szárnyok csattogtatva,
Repdesnek felettek magokat mulatva.
Vidámul a Tisza turbékolásokkal,
Mert szép lármát tesznek nagy csacsogásokkal.
A Tisza egy részin széles rétek vannak,
Honnan kiáltások hallik a darvaknak.
Ezeknek nagy szavok a magas egeket
Betöltvén, lármázzák érzékenységinket.
Sok hattyúk is nyúlnak a Tisza felett el,
Kik repülvén, tűnnek szép süvöltésekkel.
Szárnyoknak különös kettős hangozása
Oly, mint a csehelő kopók kiáltása.
Több számos madarak zengenek ezentúl,
Mellyekbül a puskaszóra sok aláhull.
Ilyen dolgok között szemlélvén a Tiszát,
Gyakran jártam által örvényes folyását.
Füzesei mellett sétáltam magamba,
Fövenyes lapályján, és gondolatomba
Szüntelen neveltem gyönyörűségemet,
Részegítvén vele érzékenységemet.
A tavaszi szagok orromba ütköztek,
Mellyeket magokkal hordoztak a szelek.
Ilyen az hely, ahol életre születtem,
S e nagy természetnek férfi tagja lettem.

AZ ESZTENDŐNEK NÉGY RÉSZEIRÜL

TAVASZ

Ez a természetet bölcsőbe mutatja,
Mellynek kisdedeit játszódba ringatja.
Mosolygással nézi zöldes öltözetét,
Virágokkal fúzi körül nagy kebelét.
A nap világára repdes plántáival,
Csendes szelek közt él nyájas fijaival.
Mint egy kicsiny gyermek, aki bölcsőjébe
Feloldatván szökdös anyjának ölébe:
Úgy tesz a szabadult természet tavasszal,
Melly aludván, most van ismét újulással.
A tavasz, e díszes szülő édesanya
Magát gyermekivel szépíteni kívánja.
Nagy kedvességgel van kiderült ideje,
Zöld füvekkel borult játékos mezeje.
Virági lobognak kiesült térségén,
Mellynek a csendes szél jár egyenességén.
Szagoskodik széjjel, ajánlja illatját.
Gyémántsínre festi reggeli harmatját.
Virágos zöldségű völgyeket kerekít,
Mellybe igen kedves játékokat indít.
Híves patakokat ereszt az hegyekről,
Örömet, mosolygást hoz minden részekről.
Lágymeleg egére pacsirtákat ereszt,
A zengésre benne vidám kedvet éleszt.
Ezek a nap alatt csendesen lebegvén,
Mulattatnak mindent szépen énekelvén.
Alattok a szántók füttyörészve járnak,
S iga-marhájokra széjjel kiabálnak.

Az erdők zengenek víg madaraikkal,
Csördülnek gallyai futó vadaikkal;
Szép zúgó folyások szaladnak sok helyrül,
Vizek a virágos mezőkön elterül.
Itt a füvek között csak úgy csergedeznek,
Hol a kis madárcák csevegve ferednek.
Az hevült levegőég szüntelen mozog,
Látszik, hogy futkároz s erdők hegyin lobog.

Közte bujdosnak a lengedező szelek,
Szárnyán visznek sok jó virágszagot velek.
Mindenütt élesztik az újult világot.
Hívessé tesznek sok pázsitos árnyékot.

Az állatok széjjel fajzani készülnek,
Barlangba rejteznek és fészekre ülnek.
Párjokat keresik széjjel kiabálva,
Hol megfutamodnak, hol hallgatnak állva.
Csupa szerelemmé válik a természet,
Melly a tavaszba olly nyájason tenyészhet.
Látás, hallás, érzés a szívre rohannak,
S a szaglás ízléssel benne csavarognak.
Mindenfelé nevet a sok elevenség,
Valamit láthatsz, mind kies gyönyörűség.
Így mulat a tavasz vidult életünkkel,
Gyengén nyájaskodván érzékeny szívünkkel.

NYÁR

Ha múlik a tavasz, rá nyár következik,
Melly gyümölcseivel gazdagon érkezik.
Nem nagy gyönyörűség látszik formájába,
De a világ éled készített javába.
Nincsen gyermeki kedv koros személyjébe,
Éltes férjijúhoz hasonlít színébe.
Dologra kiáltja az emberi nemet,
Mellynek gyümölcseivel újra ad élelmet.
Süti a nap heve mezei munkásit,
Hallhatni sok sarlók sebes harsogásit.
Emberek lepik el a térjeket széjjel,
Kik közt a szekerek járnak nappal, éjjel.

Hordja takarmányját minden, erejével,
Ki-ki áztatván azt sok verejtékével.
Tüzessen süt a nap, lankadnak erdeink.
Sárgulván pusztulnak kirablott mezeink.
Bágyadnak a fűvek, fejeket lehajtják,
A nyárnak nagy hevét el nem hordozhatják.
Éget a meleg ég embert, barmot, fűvet,
Izzadtan keresi minden a friss vizet.
A megszáradt térség végtére elpusztul,
Mellyre a sok baromnyáj egybe kitóldul.

Ki-ki elhordotta rólla takarmányát,
Kapuk alá zárván keresett vagyonát.
Mint egy csinos madárfészek, melly ezelőtt
Rendes üregjébe szép fijakkal megtölt.
Egy ideig gazdag; de végre magából
Eresztvén kincseit, üresen elpusztul:
Ekként gyümölcsivel a nyári mezőség
Pompáz, s utoljára lesz elpusztult térség,
Kóróji közt csak a sok kolompok dongnak,
Mellyek a legelő barmokrul hírt adnak.
Gyújtogatnak széjjel az henye pásztorok,
Pipáznak, danolnak, nincsen nehéz dolgok.
Ekként a mezőség elvesztvén javait,
Emberi nemünknek szünteti dolgait.

Azonban a csűrök koros gyermekekkel,
Körülveszik magok sok soros rendekkel.
Hevernek mellettek izmos asztagjai,
Eldültek körülök megnyúlt kazaljai.
Pufog a tót széjjel csikorgó csépjével,
Izzad és küszködik a búza fejével.
Így a nyár megadván világának javát,
Őszül, s halálához készítgeti magát.
Zöldellik ugyan még néhol az erdőkrül,
S vidámnak is tetszik a kies berkekrül;
De öregségéhez mégis közel érvén,
Bágyad, a világnak adóját fizetvén.
Mint egy asszony, ki ha sok gyermekeket szül,
Mégfárad, s véribé végtére lassan hül.
Így a nyár is magát ha kigyümölcsözte,
Idejét az ősznek általeresztette.

ŐSZ

A természet gyermek, s ifjú volt tavasszal,
Emberkorra jutott a gyümölcsös nyárral;
A deresült őszben öregszik meg végre,
Melly meglankadván jut erőtelenségre.
Szomorodik minden, ritkulnak az egek,
Hullott hó harmati ragyognak s jegesek.
Zúzmarával húznak be füveket, fákat,
Hideg ködök fedik a szőke halmokat.
A szél zuhogása nem hallik füveken,
Nemigen zöröghet a faleveleken.
Csak mormolva szalad a száraz ágakon,
Süvölt a térségbe tövisen s bokrokon.

Az egész természet meghalaványodik,
Színe az hideggel őszül s ráncosodik.
Csendesek erdeink, sárgulnak bújokba,
Hullatják levelek gondolkozásokba.
Mellyek, hogy szárazak, szüntelen csörögnek,
S a bujdosó széllel alá s fel repdesnek.
Hideg ősz párákkal gőzölnek a tavak,
Fejér fellegekkel borognak az havak.
Minden terméseket takarnak a téltől,
Hogy ne romoljanak fagyosult szelétül.
Mező térséginkről pusztulnak a vadak,
Erdőre, nádakra, bércekre nyomulnak.
A gondos természet megfáradt, szunnyadoz,
Javait kiadta; nyugszik már s álmodoz.
Fejér koporsóba fekszik nyugalmára,
Mellyet a tél készít néki halálára.
Így az ősz, őszítvén e nagy természetet,
Elmúlik, s utánna húzza a rút telet.

TÉL

Ez a komor állat borzas nagy szőrével,
Lompos, s messze nyúlik gyapjas üstökével.
Jeges harmat fénylik deresült szakállán,
Havas fergeteget hoz meg fagyott vállán.
A fellegek öszveszorítják magokat,
Hullatják hegyekre, völgyekre havokat.
Elordítja magát észak ez havakra,

Kergeti szeleit fagyos világunkra.
Bőgnék ezek széjjel, mivel nem heverők,
Jegesedik minden; sikoltnak az erdők.
Fúvások hányatnak a kietlenségen,
Hó repdes csak széjjel a puszta térségen.
Mindenütt nyargalnak az északi szelek,
Havas s jeges essők kavarnak velek.
A zúgó patakok fagyva megnémulnak,
Vastag jegek alatt szöknek, hol elfúlnak.
Harsognak a zajok folyóvizeinkbe,
Farkasok ordítanak puszta mezeinkbe.
Megholt a természet; temetése vagyon,
A tél takarítja, s azért lármáz nagyon.
Magas élő fáink kopasz gallyjaikkal
Küszködnek a szelek lármás csatáikkal.
Észak talán azért fújta ki fajzatit,
Hogy verjék le a föld megvénült magzatit.
De el nem érheti szeleivel végét,
Kineveti a föld rossz igyekezetét.
Felnőtt bérceivel magas kőszárait,
Kebeléből széjjel kinőtt élő fáit
Gyökereknél tartva veti a szeleknek,
Hogy észak ne ártson harcával ezeknek.
Ekként teszi a tél mindenütt lármáját,
Aki csak eleven, érzi vele baját.
Fejérséget okoz földünk nagy térjének,
Hol az erdők barna színekkel hevernek.
A bércek teteje feje homlokokkal
Fénylenek a napra, s ordas kőszálakkal,
Völgyekre lecsüggvén, éppen úgy tetszenek,
Mint ha égbe s földbe a téltől szöknének.
Így a tél zúzzával világunk behúzza,
S az éhséggel hullott barmot széjjelnyúzza.
Nem zengnek erdeink szép madárszavakkal,
Csak csókák krákognak karón a varjakkal.
Nincsen gyönyörűség, a természet nyugszik,
Fagyos koporsója szüntelen havadzik.
Csak ablakainkról nézzük egeinket,
S házi játékokkal tartjuk szíveinket.

AZ EMBERNEK PRÓBÁJA (1772) TOLDALÉKÁNAK VERSEI

TUDÓSÍTÁS

A léleknek szabadságát ki-ki érzi magába, melyrül gondolataimat, e következő részbe, csak úgy kívántam írni, hogy azokba minden gondolkodó és érezni tanult embertül megigazíttathassam, különben egy olvasónak szabad ítélni, amint tetszik, hogy azzal is lelkének szabadságát megmutathassa.

A LÉLEKRÜL

Egyedül lelkemnek titkába rejtezem,
S rabságát, hatalmát tőle megkérdzem.
Megnézem határit, hogy hol végeződnek,
S homályos térjeken melly felől kezdődnek.
Mondja meg, ki adta világos törvényét,
Mellyel bujdoshatja az egeknek fényét.
Napját mint hozza fel égő sugárral,
S hol homályosodik nagy éjtszakáival.
Mibe van igaza, mibe nem csalatik,
Hogy oktat törvénye, melly róla hallatik;
S mire szülte köztünk nemes szabadságát,
Mellybe formálhatja józan igazságát.
Gondolkozó lélek, végy fel karjaidra,
Taníts meg magadba dicső munkáidra.
Tévedt világunknak részeg lármájátul
Rejtsük el magunkat, szaladjunk jármátul.
ISTENED országát csendesen keressük,
A tolvaj *módi*kat gonoszságin lessük.
Magyarázzunk minden hamis törvényeket,
Verjük le az apró bálvány isteneket.²
Az eltévelyedett embernek mutassuk

² A hamis kívánságokat.

Hibájit; s miképpen cselekeszik, lássuk.
Engedd meg, hogy magam kebeledbe rejtven,
Szólhassak belőled, törvényidet festven.

E földön a lélek micsoda jót véljen?
Hogy annak voltárul elébb ne ítéljen.
Ha elveszük tőle bíró hivatalát,
Miként bizonyítsa Istene hatalmát?
Amikor egy ember e világ téréjére
Kiáll, s gondolkodik lelke erejére.

A lélek minden igazságnak bírója

Mindjárt hatalomrul ítél, melly teremtet,
S a terjedt *mindennek* örök Istene lett.
Egy ember a maga ismeretségével
Eget, földet fontol kis tehetségével;
Mert ha ítéletit Urán nem tehetné,
Annak valóságát fel sem is lelhetné.
Minden dolgot nékem kell elébb szemlélni:
Róla akként tudok jót, rosszat ítélni.
Hogyha természetünk veszti bizonyosságát,
Ki látja meg az Úr örök igazságát?
A hív barátságba örömet érzem,
S tovább, ki engedte e jót? azt kérdezem,
Nap, hold, csillag ragyog kék színén az égnek,
Tele van kincsekkel kebele a földnek.
Érzéssel szedhetsz minden édességet,
Szemlélhedd szemekkel a nagy fényességet.
Egy világ terjedett látásod előtt el,
Ítéld meg, kicsoda parancsol ezekkel.
Van Isten! így kiált belőled a lélek,
Van nálam főbb erő! így szóllasz, mert élek:
Aki munkájának örökös ereje,
Tökéletes, s minden teremtésnek feje.
Így ítélsz, hogy hihess egy nagy igazságot,
S ismérni tanulhasd a hatalmasságot.
De hatalom szerént senki Istenérül
Nem ítél, sem szólhat dicső törvényérül.
A mi ítéletünk csak esméretre van,
Nem tehetünk törvényt az Úr hatalmában.
De erős Istenünk mindent megnézhetett,

S azért isméretre nem is ítéltetett.
Az ő ítélete büntetést, jutalmat
Hoz, midőn tartatik, s úgy formál hatalmat.
A mi lelkünk pedig csak azon ítéltet,
Hogy mi lehet jó s rossz: hol sokképpen vélhet.
Így ő bírása lett ismeretségének,
Bizonyítván voltát örök Istenének.

Ki tudja rajzolni lelkének formáját?
Hogy megmutathassa titkos állapotját.
Éjszaka álmaink, híg agyvelőnk mellett,
Miképpen lebegnek a csendes vér felett?
Vigyázását veszti okoskodó lelkünk,
És sok rút formákkal képzelődik bennünk.
Neki is, mint nekünk, éjjele támadhat,
Mellybe törvényirül józanon nem tudhat.
Vérünk futásával, mint a láng, fellobban,
Ha pedig szunnyadunk, setétül magában.
Villámlás, pára, tűz, kis sugár vagy csak szél?
Micsoda? hol mozog, s milyen dolgokkal él?
Hogy a hűlt tagokat boncoló orvosok
Ne felejtsek soha haszontalanságok,
Kik egy elrothadott testbe vizsgálódván
Elevent gyógyítanak, holtbul okoskodván.
Nézzék meg egy fáradt szívnek dobogását,
S belőle kihajtott vérinek folyását:
Hogy futkos páránkkal az éltető lélek?

S miként mesterkedik bennem, amíg élek?
Mit kíván, hogy velem jobban maradhasson,
S titkos útjaiba el ne változhasson?
Hagyjuk el az okost, keresse kenyerét:
Mi pedig kövessük a természet kezét.
Elrejtette voltunk törvényivel magát,
S neveti egy orvos kínos okosságát.
A lélek szüntelen dolgozik szívünkbe;
A szív, érzésivel, felszalad fejünkbe.
Egyik másikának erejét megviszi,
Sok, hogy szíve, lelke egy, csaknem azt hiszi.
Gondolat és érzés egymásba tévedtek,
Öröm s fájdalomba egy törvénné lettek.
Miképpen formálják egymáshoz ereket,

Fejtse meg a tudós mély mesterségeket.
Haszontalan ezek titkáért fáradni,
Elég, hogy léteket nem lehet tagadni.
Amint a lélekrül titkosan érezünk,
Benne gondolatnál egyebet nem lelünk,
Az érzékenységek szívből futnak belé,
Társul vette csak ez hív barátját mellé.
Különben ő maga nappal elmélkedés,
Éjszakákon pedig csak csendes lebegés.
Legvékonyabb ereje a teremtetésnek,
Feje mind életnek, mind vélekedésnek.
Mikor titkon készült ezer gondolatom,
Azokat, hogy többet formáljak, elhajtom.
Miként múlik bennem a dolgozó lélek?
Mellybe gondolatot újonnan nevelek.
Mint az Óceánus habjait indítván
Szaladni láttatik széjjel hánykolódván,
Számptalan halmait lekapja magába,
S ismét új hegyeket vet háborújába:
Ekként a lélek is habjait emelvén
Mindenkor dagadoz, szüntelen süllyedvén.
Csupa gondolatbul készíti csatáját,
Mellyet éreznünk kell, nem látván formáját.
Mint egy tűnő hajó a szaladó vizen,
Úgy tetszik egy lélek csapkodni a véren.
Ha reá szél rohan, hánytatja hajóját,
Vervén oldalához körül apró habját:
Ekképpen a szív is ha sebesítettik,
Felzúdult tengerén lelkünk repítettik.
Vérünknek folyását nem vezérelhetjük,
Sem csavargásait el nem intézhetjük.
Mint a hegyek között nyargaló patakok,
Mellyek szabadosan kerülgetik magok:
Vérünk feléledvén e nagy természetbe,
Úgy jár törvény szerént egy eleven testbe.
Parancsolja néki valaki állását!
És ne engedje meg élete múlását!
Vagy midőn lefekszik estvére ágyába,
Kezdje el kergetni a vérit magába!
Lábából húzza fel hirtelen fejébe!

S fejből eressze hirtelen mellyébe!
Így a léleknek is képzelődéseit
Igazgasd, ha alszol, s elmélkedéseit
Függeszd fel egészen, amikor akarod!
Ne engedjed tőle üldöztetni álmod!
Nincsen hatalmadba a vér folyásával,
Lelkedet sem bírod gondolkozásával.

A vér a léleknél hatalmunktul szabadabb

Nem tehetünk olyan törvényt hív vérünkbe,
Hogy egy részbe gyűljön egyedül testünkbe;
De lelkünket sokszor külön elrekesztvén,
Elvisszük magános dolgokba süllyesztvén,
Ide vagy amoda elvezérelhetjük,
De gondolatitül fel nem függeszthetjük.
Hogyha megrettenünk, vérünk nagyon indul,
S mint a bujaságba, tüzével felzúdul.
Itt természetivel változik munkája,
Más hatalmasságtul nem eredt igája.
Leülök s azt mondom: akarom, hogy vérem
Sebesebben folyjon. Céлом el nem érem.
Mert ha természetem reá nem támasztom,
Magam hatalmával őt fel nem gyúlasztom.
A test, ha szerelmet gerjeszt, meghevesül,
És szunnyadott vére sebes folyásra dül.
De itt a természet rabságába esett,
S mind ember, mind lélek, mind szív foglyává lett.
És így valamikor nagy változást teszünk,
A vérünkbe elébb rabok s szolgák leszünk.
Hogyha pedig vérünk keményen gyúladott,
Amikor akartuk, le nem csillapodott.
Másképpen találjuk lelkünk hatalmunkba,
Mert ezt igazgatjuk gyakorta magunkba.
Leülök s akarok nagyon gondolkozni,
Kéntelen lesz lelkem mindjárt fáradozni.
Őtet akarattal így erőltethetjük,
S parancsolatunkat iránta tehetjük.
Hogyha nehézségrül titkon gondolkozunk,
Amikor akarjuk, mindjárt elváltozunk.
Nehéz gondolatink kiűzzük fejünküből,

Elhajtjuk szabadon munkánkat lelkünkbul.
 Tűzrül, vízrül, földrül egy szempillantásba
 Tesszük gondolatink hamar változásba;
 De a vért ily könnyen hordozni nem lehet,
 Hidegség s hévségre ő egybe nem mehet.

*Amilyen szűnés nélkül foly a vér egy eleven
 testbe: olly szüntelen repdes a lélek is*

A vérnek, míg meleg, szüntelen folyni kell,
 S úgy gondolat repdes mindég a lélekkel.
 Sem egyik, sem másik nem múlatja dolgát,
 Az Isten s Természet tettek rá csak igát.
 Gondolatot, érzést kéntelen formálnak,
 S mesterségeikkel így embert csinálnak.
 Munkájok szaporább vagy csendesebb lehet,
 De egyik is erén míg van, meg nem szűnhet.
 Ekként rabságokat e nagy természetbe,
 Meg nem tagadhatják, járván az életbe,
 Hol az örök rendnek e világ rabja lett,
 Mellybe nagy Istenünk egyenes törvényt tett.

*A lélek, Isten s természet igazságán kívül
 csupa halandó és teremtet emberi hatalom alatt,
 tulajdon maga belső igaz esméreti ellen rabságot
 nem szenyvedhet*

Lelkemet leverni kicsoda akarja
 Úgy, hogy szabadságát tőle eltakarja?
 Természet? Isten vagy? hogy törvényt parancsolj,
 Halandó valaki, és voltomba vádolj.
 Szabatsz-e lelkenek rendet erőszakkal,
 Megláncolhatod-é létét a barmokkal?
 Ha ő gondolattal örök Istenéhez
 Megindul és tűnik dicső kútfejéhez.
 Eredj! menj utánna, verd le az egekbül!
 S adj néki új törvényt halandó létedbül!
 Ki kényszerít egy hű lelket gondolkozni?
 Ki tud őhelyette az Úrnak áldozni?
 Hogy legyen egy lélek erőszaknak rabja?
 Miért vesszen benne szabad akaratja?

*Pogányok cselekeszik, hogy az emberek lelkein
 erőszakoskodjanak*

Te Mahomet! milyen törvényből ítélhetsz?
S lélek ellen fegyvert milyen okbul vehetsz?
Teveled tart-é csak tanácsot az Isten?
Adott-é hatalmat néked lelkeinken?
Honnan tudhatod azt, hogy lelkünk vesztettük?
S örök Istenünkhöz útunk tévesztettük?
Nézd, keresztyénségünk miként gondolkozik,
S az Úrnak micsoda módokon áldozik.
Majd meglátod magad, mint egy férget benne,
Hát alacsony lelked törvényünk hogy lenne?
Eredj! szégyenülj meg alacsonyságodba!
S ne rugdosd a szelet rút makacsságodba.
Elégedj meg te is részeg törvényeddel,
Ne lármázz ellenünk alacsony lelkeddel.
Akit ítélettel te bolondnak teszel,
Annak törvényibe te is bolond leszel.
Eszerént hol leljünk okost életünkbe,
S hogy legyünk szabadok gondoló lelkünkbe?
Menjünk s mutassuk meg, hogy az igazságba
Szabad akarat lett az emberi ágba.
Az örök Istenség, mint napfény s természet,
Minden teremtésre akképpen kiterjedt.
Ahol csak valami van, ott Isten beszél,
Mert erején kívül semmi lételt nem lél.
Nincs olly ember, ki nem formálná reményét,
A nap minden szemnek megmutatja fényét.
Valaki nézését ki kormányozhatja?
Másnak lehellését ki igazgathatja?
Minden szabadon néz s erejébül lehel,
Egy itt az isteni jóság mindennel.
Parancsoljon a te véred tenyészése
Az enyimnek, hogy ne lehessen érzése.
Te, ki a természet munkájává lettél,
Erős mestereden hatalmat hogy vettél?
Igazság, természet közöltetett velem,
Mint veled; s erőtlen mit tehetsz ellenem?
Így beszél a lélek, melly csak úgy engedhet,
Ha esmeretibe tetsző törvényt lelhet.
Amelly dolgot hihet, szabadon elveszi;
De mi ellene van, aztat félreteszi.

A lelket csupa emberi hatalom nem ítélni

Itt méltóságáru szólok a léleknek,
S azért határt szabok a teremtetésnek,
E nemes dolognak olly nagy szabadsága,
Hogy e földön sehol nem lehet rabsága.
Nevetem az egész világ ítéletét;
Ismérem voltomnak szabadd lett részét.
Ki ítél a földön halhatatlan lelket?
Ki hozza így alá közülünk az eget?
Mocsokkal illetném dicső Istenemet,
Ha itt ítéletre bocsátnám lelkemet.
Csak aki teremtett, az ollyan méltóság,
Kiből megítélhet egy Örök Igazság.
Nem vetem halandó alá itt magamat,
Isteni Igazság ítélje dolgomat.

*Mivel az Isten magát mindenütt kinyilatkoztatta,
mindenen szabadon ítélni*

Minden lélek látja a világot, hol él,
Mellybe törvényt, Istent akadály nélkül lél.
Valaki gondolhat, a természettel szól,
Szülessék északon, délen vagy akárhol:
Így Istenünk bíró lehet mindeneken,
Ki csendesen nyugszik a magas egeken.
Nem veszi ki ember pálcáját kezébül,
Hogy megítélhesse lelkünket székébül.
Jere most, halandó! tégy törvényt lelkemnek:
Parancsolj felőlem örök Istenemnek!
Hidd el, hogy aki ezt jól megesmérhetette,
Dicső törvényivel ügyét végezhetette.

A lélek szabad

Valaki a napnak világát láthatja,
S erejével testét maga hordozhatja,
Keletre, északra, délre, nyugotra fut;
Akármerre megyen, indul előtte út.
Tengeren, szárazon, hegyen, völgyön járhat,
Homokon, kősziklán dolgaira várhat.
Ekként mindenfelé s minden helyen mehet,
De mégis megmarad, ha vigyázó lehet.
Egy embert bércezen, mást völgybe látsz állani,

Mindketten halandók, azt meg kell vallani.
Így lelkeink a megesmért igazságnál,
Sokfelé indulnak kicsiny világoknál.
Egyik Péterrel van, másik Pállal megyen,
E' térségen szalad; amaz áll egy hegyen.
Nemdenem egy napnál néznek-é mindketten?
Kicsoda ítélhet itt az ember-tetten?
Így a lélek egyszer Istenét ismervén,
Szabadon fáradoz segedelmet kérvén.
Egyik nem eszik; ma rettegi Istenét,
Más eszik és másba keresi kegyelmét.
Az Istenhez mindég természetbül megyünk,
E világnak akármelly részébe legyünk.
A lélek dolgunk közt sok törvényt meghihet,
De kényszerítéssel hitet fel nem vehet.
Igazságot kíván gondolkozásába,
S úgy szab törvényeket okoskodásába.

PÁRIDES RÉZUSHOZ

Rézus! szenyvedésed tudva van előttem,
S ugyanazért érted nyughatatlan lettem.
Jól hallom szívednek titkos panaszait,
Melly hozzám sóhajtvá küldözi jajait.
Mondd meg, hogy javadra mit tegyen szerelmem?
Melybe kettőztetik miattad félelmem.
Mi okból takarod tőlem gyötrelmedet,
Mért nem fedezed fel Atyádnak szívedet?
Hidd el azt, gyermekem, hogy még jobb barátod
Nállamnál a földnek színén nem talárod.
Ifjú szerelmedet csak azért tiltottam,
Hogy állandóságod szívedbe próbáltam.
Edizát örökre éltednek engedem,
Soha hívségedet érte meg nem feddem.

Ha Atyád gyötrelmét magadba éreznéd,
Igaz hívségével, ezt nem cselekednéd.
Sijess hozzám, s öntsd ki ölembe szívedet,
Ne emészd árnyékkal tovább életedet.
Tudjad, hogy tenálad nélkül nem nyughatom,

Meghalok, ha szíved soká nem láthatom.
Igaz erkölcsödet mindenkor ismértem,
Érted az egeket titkon mennyit kértem!
Hallj meg futásodba sóhajtásaimat,
Ne vesd meg utánnad küldött panaszimat.
Jere karjaimra! mindent megengedek,
Ha elfutsz, kínomból már fel nem éledek.

RÉZUS PÁRIDESHEZ

Atyám! leveledet reszketéssel vettem,
Mellyet magyarázván, a földre verettem.
Elkövetett hibám fetrengve siratom,
Bolondulásomat gyötrelmim közt látom.
Tőled elszakadván egy szigetbe jöttem,
Nem tudom, mi okon, bujdosóvá lettem.
Itt fővényes puszták és kietlenségek
Vannak, mellyek felett borongnak az egek.
Sovány szél sikoltoz széjjel az homokon,
Búson zúdul itt-ott a száraz bokrokon.
Fekete kősziklák lepték el ez helyet,
Mellyek állva s dülve lakják a fővenyet.
Oroszlánok bögnek párologó öblökből,
Iszonyú hangjokra a vér bennem meghül.

A tenger messzérül, fáradt habjaival
Utaz e partokhoz, futván tajtékjival.
A meredekségbe szomorún ütközik,
Mellynek hizakjiba csak titkon küszködik.
Más részről a lapály fővényekre szalad,
És a künn heverő kősziklákig halad.
Ködös térségein tévelyeg látásom,
Kietlen zúgását rettegi hallásom.
Néha a szelek közt vitorlákat látok,
De meg nem hallhatnak, hasztalan kiáltok.
Nem tudják, hogy fijad szerencsétlenné lett.
Kit hajótörése e szigetbe vetett.
Itt szenyvedek, Atyám, egyedül magamba,
Gondolkozom, sírok, s írok fájdalmamba.
Kínomat a jegyzőkönyvembe rajzoló,

Mellybe tévelygésem leírva vádolom.
Ha meghalok, s nállam szerencsésebb ember
Lesz, kit a háborús szél ez helyekre ver,
Legalább veszélyjét olvassa éltemnek,
Megvivén bánatom búsult nemzetemnek.
Ah! ha tudná minden, micsoda kínokkal
Vettettem ez helyre a tört árbocfákkal.

Atyám! mikor tőled haraggal kijöttem,
S elbúsulásomba a tengerhez mentem,
Néztem a hajókat, miként készülgettek,
Láttam vitorlájok, mellyek lengedeztek,
Gyötrelmeim között elszántam magamat,
Hogy csak a tengeren kezdem majd utamat.
El kell, mondom, szökni egy olyan Atyától,
Aki az örömet megtiltja fíjátul.

Jegyesemmé lenni Edizát nem hagytad,
Végső akarated ellene kiadtad.
Elviselhetetlen lett tovább életem,
Mihelyt szerelmemnek tárgyát elvesztettem.
Az helyet, hol lettem, látni nem akartam,
Mellyet hogy elhagyjak, hajóra futottam.
Annyi kint éreztem, amennyit lehetett,
Az okosság rajtam már nem segíthetett.

Egy kereskedőhöz akadtam utamba,
Kinek barátjává lettem fájdalmamba.
Tengeri házába bevezet magával,
Indul nagy útjára e vízi igával.
Messze országoknak fordítja edényét,
Kéri az egektől biztató reményét.
A vasmacskák, mellyek feneken hallgattak,
S a köves homokba mélyen kapaszkodtak,
Mozdulnak álmokbul a sok rángatással,
Elhagyják vackokat, s jönnek csikorgással.
Kövecses markokat nyújtják a tengerbül,
Érkezéseikre az edény megrendül.
Ekkor kötelet is kezdenek rángatni
És sok vitorlákat szélnek igazgatni.

Megmozdul a hajó kezdetén útjának,
Dolgát általadja serény kormányának.
Nékidül szokása szerint a tengernek,

Hasítja habjait e veszélyes térjnek.
Kétfelé ingadoz, dülöng árbocfája,
Kezdődik orránál harsogó lármája.
Lebeg a vitorla, játszik szeleivel,
Feszül, s gyakran pattog húzós kötelivel.
A város elsüllyedt félig szemem előtt,
Csak a füstöt néztem, mely belőle felkölt.
Némelly tornyok hegyit láttam homályosan,
Mellyek fenn állottak széjjel magánosan.
Búcsúmat ezerszer vettem falaiktul,
Láttam, hogy értek könyvem ölemre hull.
Atyám, szerelmesem s oly sok társaságom
Elhagytam... elragadt tőlök bolondságom.
Tévelyegni kezdett szemem a tengeren,
Bujdosott nézése a szomorú egen.
Küszködven látásom már a messzeséggel,
Sejtém, hogy egy hajó jön ránk sebességgel.
Nem tudtuk, mi okbul sijet úgy utánnunk,
Gondoltuk, nem lehet érte megállanunk.
E postával küldted, Atyám, leveledet,
Mellybe visszahívtad hozzád gyermekedet.

Hozzánk jut az hajó, kiált, levelet nyújt
Egy férjfi, ki zúgó lapátjárul felnyúlt.
Behajítja hozzánk, Atyám, írásodat,
S fél halálra veri vele magzatodat.
Kezeim reszkettek, elmém tétovázott,
Látásom, hallásom, beszédem hibázott.
Még alig érkeztem leveled szemlélni,
Már hajós emberink elkezdettek félni.
Egy szomorú felleg bújt fel a tengerbül,
Nedves szeleivel a levegőég hül.
A tengernek térje lassan feketedik,
Emeli halmait, s mindég nevededik.
Készül csatájához, várja ellenségét,
Szüli az utasnak keserves ínségét.

A felleg azonban nagy útját haladta,
Egy fekete éjjel jön zúgva alatta.
Villámlás csap belé néha mennydörgéssel.
Az ég és tenger költ ellenünk égéssel.
A lármázó szelek hajónkra rohannak,

Vitorlánk kötési felettünk csattognak.
Ordít az árbocfa, irtóztat szavával,
Kiáltja veszélyünk rémítő hangjával.
Bolondul a tenger, szórja nagy habjait,
Fenekén álmokbul felveri halait.
Kapdos a felleghez, vicsorgatja fogát,
Dúl a kőszikláknak, széjjelveri magát.
Setéség, villámlás, csattogó mennydörgés,
Háborodott tenger, dúló mennykő égés.
Mennyi veszedelem egy halandó felett,
Ki igaz atyjának elpártolt fija lett.
Késő volt már visszamennem az helyekre,
Honnan elindultam e kínos térjekre.
Ragadtatik hajónk a veszedelmektől,
Hol a fellegbe jár, hol a mélységbe ül.
Végre egy kőszikla hegyire vettetik,
Mellyen a haboktul százfelé veretik.
Ekkor karjaimmal egy deszkára kaptam,
S veszedelemem között ez helyre hanyattam.
Hol most történetem keservemmel írom,
És megtett hibámat halálomig sírom.
Merjem-é remélni, Atyám! hogy láthatlak?
S az halandók között még feltalálhatlak?
Ki jön e szigetbe, ki engem felleljen?
Hogy veszedelmemből hazavezéreljen.
Az halálra kell itt elszánni magamat,
De leírom elébb megesett sorsomat.
Ha valaki látja e magánosságot,
Nézze hamvam felett az halandóságot:
„Itt múlt el egy ember; kit e nagy természet
A földnek porából megelevenített.
Míg élt, történetin széjjel hanyattatott,
Mindent érzett, látott, gondolt és hallhatott.
Nem tudta kezdetét, magát sem ismérte,
S halálát mint ifjú idején elérte.
Annyi törvénye volt, amennyi lehetett,
Élt, s magátul mégis semmit nem tehetett:
Mindent a természet csinált életével,
Amelly szabaddá lett örök erejével.”

EDIZA RÉZUSHOZ

E csendes falak közt, hol a sóhajtások
Szüntelen rettegnek, s mindég magánosok,
Itt fetrengnek, Rézus! szerelmem tüzébe,
Nyögván a természet gyúlasztott mérgébe.
Kláštrum ez, amelybe miattad szaladtam,
Hogy eltávozásod végre meghallottam.
Ne éljen halandó gyönyörűségemmel,
Ha te társalkodást nem tehetsz szívemmel.

Az oltár szentsége előtt itt mászkálok,
Megáradt könyvembe szívemmel úszkálók.
Rettegésem mindég nevededik bennem,
Tiszta buzgóságot lehetetlen tennem.
Apácává lettem, nem vagyok Edíza,
Ah, hol van reményem, mellyhez szívem bíza!
Egy szomorú házba vonszolom életem,
Hol halálos tereh lett már rajtam létem.
A falakat körül szentképek borítják:
Mellyek kezeiket az egekre nyújtják.
Nem érzik kínomat, csendesen függenek,
Csak néznek, nem szólnak, ha hozzájok menek.
Egy ablak nyújt hozzám csak világosságot,
Ez mutatja mégis a homályosságot,
Melly a szegletek közt itt borong szobámba,
Jobban szomorítván mindég fájdalmamba.
Kinézhetek rajta tengerink színére,
Hol elragadtatott Rézus, veszélyére.

Valahányszor hajót látok megindulni,
Mindég el kell titkon szívembe ájulni.
Kínos alkotmányok! veszélyes tengerek!
Veletek mennyire vesznek az emberek!
Így szólok magamba, nézvén a habokat,
Mellyek dagályosan emelik magokat.
Látom sok vitorlák rajtok mint lebegnek,
Hol a bús hajósok küszködve eveznek.
Haragos hajjait távozván, hasítják,
S csendes rév partinkat mint veszettek futják.
Erre repítettett Rézus el mellőllem,
Kit a tengereken fel nem lehet lelnem.

Szemem haszontalan jár e térségeken,
Elmúlik látása a tűnő egeken,
Szerelmesem színét csak lelkembe képzem,
Gerjesztett tüzeimet ellankadva érzem.

Életem mindenkor több-több kínokra dül,
Szívem reményébe lassan-lassan elhül.
Ah, kínos természet!... Világunk Istene,
Van-é még valami, melly így szenyvedtetne?
A szívem véremnek ereibe futott,
Halálos gyötrelmem egészen elhatott.
Bús lelkem tévelyeg, tagjaim lankadnak,
Az érzékenységek bennem megsibbadnak.
Rézus! Rézus! hova tűnsz karjaim közzül!
Ah, csak árnyékod ez, amelly előttem ül.
Ha távol vagy tőlem, gyönyörködtethetel,
De ha hozzád futok, velem nem lehetel.
Bűnre fordítottad már ártatlanságom,
Elragadod tőlem áhítatosságom.
Az oltár elibe csúszok térdepelve,
Itt vagynak társaim, zengnek énekelve,
Kik gyakran elfogják nyelveken szavokat,
S csendes sohajtásnak eresztik magokat.
A templomba minden hallgatássá léssen,
Buzgó gondolkodás fellegzik az észen.

Egy halavány lámpás szunnyadoz előttem,
Amellyeknek szomorú világába jöttem.
Valamerre nézek, feketét szemlélek,
Mindenütt hallgatást és rettegést lelek.
Itt nyögök kínoztul széjjelszaggattatva,
Halálra fekete színnel takartatva.
Megveszett szerelmem szaggatja szívemet,
Rettegem, ölelem világi mívemet.
A szentség előtt itt reményemet vesztvén,
Reszketek tüzeimtől, lelkemet tévesztvén,
Méreg a levegőég lehellésembe,
Mellyet itt szívemhez szedek ínségembe.
Isten! örök Ura e nagy természetnek,
Parancsold örömét egy kínos életnek.
Rézusért Ediza szíve még mindég ég,
Ah, mikor lesz ebbe halállal boldog vég!

Nyájasságom szerint már úgyis meghóltam,
Alig jut eszembe, hogy világon voltam.

Ez hely, hol most élek, egy homályos kripta,
Melly magát az élők közzül kitiltotta.
Azok jönnek ide, kik halni akarnak,
És hogy nem élhettek, szüntelen buzognak.
Nem élhet világunk gonoszságaival
Sok, és férehúzza magát kínjaival.

Áhítatosságát keresi szívével,
Nézi koporsóját setét életével,
Ah! Rézus! ha látnád mostani sorsomat,
Mennyire óhajtnád csendes halálomat!
De talám már te is bujdosásaidba
Széjjelveretettél s nyugszol hamvaiddba.
Elüldözte atyád szeléd életedet,
Csak kínra formálta veszélyes létedet.
Szerencsétlen atyák! kik a természetnek
Törvényeket szabtok, és gyermeketeknek
Poklokat csináltok akaratotokkal,
Nem alkhatóván gyakran magzataitokkal.
Ah, Rézus! éltedbe mennyit nem vesztettem,
Szerelmem millyen hív s kínos tárgyra tettem!

Nem merem gondolni volt nyájasságomat,
Rettegek, elvesztem ártatlanságomat.
Mostani életem szoros kötelesség,
Közeli tekintget reám az Istenség.
Bűnösnek mondatom, ha rád gondolkozom,
Mert már életemet az égnek áldozom.
De hogy taszítsam el árnyékod lelkemtől,
S miként szaggassam ki szerelmem szívemből.
Az egektől is elfoglalod életem,
Elvesztettem benned veszedelmes létem.
Tudom, hogy én vagyok oka futásodnak,
Koporsója lettem mérges haláloednek.
Mit tegyek kínom közt? – – – elvegyem életem,
Ah, de adósságom ezzel nem fizetem?
Örökös rabságra átkozom magamat,
Halálomig hordom keserves igámat.
Maradj, Rézus, s éljél örömmel, ha lehet,
Ediza még érted illy sohajtást tehet,

Aki szerelmedet el nem felejtheti,
Sem gyötrelmes éltét maga nem vesztheti.

RÉZUS FOHÁSZKODÁSAI EDIZÁHOZ

E kietlenségen, a kősziklák között,
Mellyet a tengernek bús habja öntözött,
Nyájas világunkbul már számkivettétvén,
Nyögök, fájdalmamba mindég gyötrettetvén.
Fohászkodásimra a tenger zúgása
Szomorún felelget, melynek hánykódása
A lábomnál eldült kősziklákhöz kapdos,
S e kemény testekhez búsulással faldos,
Mellyek körültem széjjel itt nyugosznak,
S örökös álmokban szüntelen alusznak.
Könyveim nedvesült vállokra hullatom,
Cseppjeket a tenger habjával nyalatom.

Fohászkodásaim a reggeli köddel
Öszvekeveredvén, mennek a szelekkel.
Bús borongásik közt csendesen utaznak,
És ha a nap feljön, mély völgyekbe hullnak.
Honnan kigőzölvén, e kék térségekre
Sijetnek, felmenvén a magas egekre.
Azokkal közölik végső fájdalmamat,
Fel nem találhatván elveszett tárgyomat.
Búvik a nap, s hozza a világ örömét,
Mellyel még neveli életem gyötrelmét.
Körültem látásom szüntelen terjeszti
A földet, álmából munkára éleszti.

Ediza okozza minden gyötrelmemet,
Ki mindég neveli mégis szerelmemet.
Seb nélkül is vérzik fáradt szívem bennem,
Lehetetlen innét tárgyomat ölelnem.
Ha e rész elválik első vagyonátul,
Úgy tetszik, hogy fele szakadt el magátul.
Magánosságába csak titkon kesereg,
Kínja közt reménye zokogva kevereg.
Mindenütt pusztát lát, valamerre fordul,
Futosó elméje egész világot dúl.

Elvesztett fél részét keresi szüntelen,
A tönéneteket tkozza büntelen.

Mivé lett örököd, édes s keserves szív!
Mennyire nem szenyved az, aki hozzád hív!
Rettegsz örömödtül, féled reményedet,
Kínokra forgatod édes törvényidet.
Mit nem követhetsz el az ifiúságnál!
Melly veszélyesb tengeren nem lelhet magánál.
Ah, Ediza! érzem, elszakadtál tőlem,
Vérzik a fél részem, hova tűnsz mellőlem!
Csak sebem, mit rajtam nyögve szemlélhetek,
Mindenem fáj, s reményt tovább nem lelhetek.
A földön fetrengve e kövekhez szólok,
De gondolatimmal lábaidhoz hullok.
Édes s keserves tárgy, öleld rebegésem,
Érezzed szíveddel most esedezésem.
Képzelődéseim gondolataimmal,
Éretted fáradnak fohászkodásimmal.
Olvad szívem bennem, szerelmemnek tüzén
Lassanként mindég foly szemem csorgó vizén.
Gyakran felfüggeszti kínos dobogását,
Hogy nagyobb erővel fújja sohajtását.
Szerelmem fárad itt végső fájdalmába,
A természet adta panaszát szájába.
Mennyi csudája van egy ember élétének!
Ki tudná törvényit halandó létének!

Úgy tetszik, hogy jóra, rosszra önként futunk,
Noha érzésünk csak, amellytül hajtatumk.
Mért kell egy személyért magunkat veszteni?
S okoskodásunkat útján téveszteni?
Magyarázd, Ediza, titkodat belőlrül,
Szólj, mert te tehedd ezt egy érzékeny szívrül,
Mi az benned, mi itt halálomra vetett,
S annyi édességbül kínos méreggé lett.
Ah, csak szerelem az, mellybe egy mord halál
Utolsó órai közt is kedvet talál.
Megtagadjalak-é, Ediza, hogy gyötresz,
S ifiú életem reményén elvesztesz.
Nem lehet tüzeimet ellened megbírni,
Kénteleníttetem itt is sorsod sírni.

Szerelmem parancsol, s enged gyengeségem,
Írok, bár vesztettem hozzád reménységem.
Az ember szívének rabságába esett,
Mellynek a gondolat csak segítsége lett.
Őbenné parancsol a világ törvénye,
Mindennek általa fogy s éled reménye.
Hijába rugdosok nagy hatalma ellen,
Mert örökös rabbá kell lennem kelleetlen.
Ediza hányta rám veszélyes jármait,
Felgerjesztvén bennem édes fájdalmait.
Most tőle elesvén, megyek halálomra,
Éljen ő s ne jusson keserves kínomra.

AZ ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK [1772]

TUDÓSÍTÁS

Sokakban a fősvénység szokott nyughatatlanságát okozhatná talán azért, hogy herceg ESZTERHÁZI MIKLÓS főkapitányunk jövedelmeit bőv költségével terhelte; de e nyughatatlan vélekedés a dolognak valóságában nem formáltathatik, mert egy hazának híréért ezúttal is csekélységet mívelni nem lehetett: mind királyunk, mind nemzetünk dicsősége kívánta, hogy Eszterháza magát csudává tegye. Meg kellett mutatni, hogy a Párizs– és Londonban nevededett francia kívánság Magyarországon gyönyörűségét feltalálhatja, melyen tett álmélkodása hazánknak tisztességét kétségkívül minden idegeneknél dicsőíteni fogja. E dolognak végbevételére természet szerint nemzetünkbe sehol olyan hely nem lehetett, mint Eszterháza, mely minden részben valamely kis királyságot mutat; aholott is megtörtént vigasságokat sok nemes hazámfiával magyar nyelvünkön közölni haszontalanságnak nem ismértem. A K[egyes] O[lvasó] fogja ESZTERHÁZI HERCEGEN s verseimen ítéletét tenni, kinek szolgája s igaz hazafia maradok

BESSENYEI
GYÖRGY
gárdahadnagy

AZ ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK

Herceg Rohán francia követ Bécsbe érkezik,
s Bécsből Eszterházára magát mulatni kifut.

Szent Jakab havának 12dik napján

A főherceg Rohán Páris kebelébül
Kikél, és a bécsi koronák alá ül.
Elhagyja hazáját királya szavára,
Akinek személyét felveszi magára,
Bécsnek lármáji közt helyre verekedik.
Híre, dicsősége széjjel nevededik.
Nézi világunkat nagy méltóságával,
Tanácskozik titkon nemes pompájával;
Ha sétálni indul, seregek követik,

Melleyek gazdagságát közöttünk hirdetik.
A Magyar tisztesség ezeket szemlélvén
Felrijad és tűnik, szárnyaira kelvén.
ESZTERHÁZI MIKLÓS karjaira szalad:
S hogy kedvét tölthesse, Eszterházán marad.
Ez a gazdag atya, mint kedves gyermekét,
Elfogadja őtet; s hogy keresse kedvét,
Rohán főherceget elhívja magához:
Biztató szókat tőn szerelmes fijához.
A követ megértvén Eszterházi szavát,
Felkél, s kis útjának elkészíti magát.
Magyarországnak megy pompás seregével,
Egy kis világot hord francia népével.
Hátrahagyja hamar Bécsnek sok lármáját,
Nézi a szép ország elterült pusztáját.
A Magyar tisztesség ismervén vendégét,
A csudákig viszi régi fényességét.

Már a nap fáradván, kék térjén egének,
Készült általadni magát éjjelének.
A faluk, városak füstölgötték széjjel,
Terjeszteni kezdte szárnyait az éjjel.
A mezőn legelő barmok bőgni kezdtek,
S csendes tanyájokhoz lassanként érkeztek.
A nap veres színbe hányta el sugárit,
Hegyekről, erdőkről mutatta határit.
Herceg Rohán földünk illy időn szemlélvén,
Eljut Eszterházra, útjában sijetvén.
A tündöklő várnak vitézi serege
Kiáll, s csattog rendbe őriző fegyvere.
Dob, síp, több muzsikák egyszerre zendülnek.
A nagy épületek széjjel megrendülnek.
A gyalogkatonák, mint emberoszlopok,
Majd két közönséges öltre húzzák magok,
Óriás termetet mutatnak testekbe,
Csattog és ordít az a fegyver kezekbe.
Késérik kétfelől a követ szekerét,
Közrevévén apró francia emberét.
A szörnyű testektől ezek iszonyodtak,
S nagy emberségekkel lassan vonakodtak.

Herceg Rohán ekként béjut a kastélyba,
Mellynek vezetetik egy nagy szobájába.
Itt egy játéknéző piac formáltatott,
Hol a szív érezni gyengén taníttatott,
Negyedik Henriket vadászva játszották,
Francia király volt, s most azért mutatták.
Az asszonyi nemből Diána serege
S Vénusnak ragadó aranyos fellege;
Mezei játékra lementek volt Bécsbül,
Érték égy érzékeny szív melegszi és hül.
A játék végződven, asztalt terítenek,
Hová a nagy rendek sorjába leülnek.
*Ambrózi*szaggal telik bé a nagy ház,
Csattog kanál, tányér, ezer inas vigyáz.
A halhatatlanság tokaji itala
Csorgott az ezüstön, mellyet sok száj nyala.
Csendes szelek fújtak bé az ablakokon,
Mosolyodás játszott s szép ajakakon.
A világosság közt sok kifeszült mellyek
Pihegtek; csak lopva hevesítvén szívek.
Vénus virágokból szőtt koszorújival,
Játékra indul itt kedves fijaival.
Titkon szórja tüzét a tolvaj szívekbe,
Szökdös széjjel a sok csendes beszédekbe.
A vacsora ekként eltelik csendesen,
Hol idejét ki-ki töltötte kedvesen.
Kijőnek rakással egy nagy folyosóra:
Szép kert mosolyodik a kinyílt ajtóra.
Egy kis lapály térség feküdt a szem előtt,
Melly salétromtűzzel mesterségesen tölt.
Egy ágyú bődül el, mellynek lármájára
Villámlás szökdös fel a kert lapályjára.
Égő szárnyak mentek a nagy fellegekre,
Bámulással néztek a tüzes egekre.
Egyik tűz másikat szaladásba marta;
Sok futó láng egymást ölelésre várta.
Ezerszer kezdődött a csattogó zúgás,
Villámlások között lett minden változás,
Tapsolás, kiáltás üzte a lángokat,
Ölelték, rángatták sok nézők magokat.

E játék eltelvén, az éjfélt kiáltoz,
S némelly bágyadt testbe beszökvén, szunnyadoz.
Eloszlik a sereg édes nyugalmára,
Örült, ki juthatott párjának karjára.

13dik napján

Azonban a nap is világunk mélységét
Megjárván érkezik, s hozza fényességét.
Kék egét behúzza szökés sugarával,
S úgy érkezik osztán piros hajnalával.
Pompája közt feljő, vonási ragyognak,
Az álmos emberek fényére mozognak.
Felkél Eszterháza, kacag örömeivel,
S új mulatságot kezd nyájas seregével.
Vadászatra indul az egész társaság,
Különös örömet formált e mulatság.
Az erdők közt lévő csendes árnyékokba
Jártak a dánvadak, legelve magokba.
Rájuk tört Diána pusztító serege,
Megzendült az erdő, füstölt Fébus ege.
Kacagás, kiáltás szaladt a fák között,
Ki-ki amint tetszett, akként lövöldözött.
A futó vadacskák vérekbe hullottak,
Hol felfelé szöktek, hol hasra lapultak,
Lárma, nyargalódzás, puskázás hallatott,
Aki itt lehetett, kedvvel mulathatott.
A vadászsereg így végre megfáradván,
Visszafelé fordul, ebédhez indulván.

Ebédjek elmúlik, muzsikát kezdenek,
Az aranyas szobák játékkal eltelnek.
Zúdul a hang hamar, s lármáját indítja;
De magát hirtelen ismét csillapítja.
Vidámít egyszerre, majd megént elaltat,
Hol felrijadást tesz, hol csendesen nyugtat:
Mintha szárnyat fűzne a szív érzéséből,
S repülni akarna az ember mellyéből;
Úgy van a muzsika, felzendült hangjával,
Nem tudja, mit tegyen nyűglódvén magával.
Vergődik tüzében mindég, s fohászkodik,
Most csendesen örül, majd ismét bánkódik.

Ez elmúlván, ismét *tragédiát* kezdnek,
Hol édes fájdalmat osztanak érzéseknek.
Csendes hallgatás lesz a játékpiacon,
Ki-ki gondolkodik, s sohajt magánosan.
Ezt végighallgatván, egybe felzúdulnak,
S nyájasabb dolgokra széjjel kitóldulnak.
Csak azért tettek volt ilyen bús változást,
Hogy jobban érezzék a többi vidulást.
Vacsorálnak s osztán a kertbe kimennek,
Amellyet egészen lángok között lelnek.
Széjjel templomforma boltocskák látszattak,
Öblök portékákkal szépen megrakattak.
A tüzes erdő közt egy kis lapály hevert,
Mellyre a mesterség most házikókat vert.
Világosítva volt minden részeibe,
Gazdag vásár látszott szegeleteibe.
Egy épület, templomformára felnyúlva
Állott a fáklyákkal megvilágosítva,
Kis játéknézőhely készült el közepén,
Szövétnekek égtek minden szegeletén.

A mulató sereg bémegyén ez helybe,
Hol letelepedik csendesen egy rendbe.
Éneklés hallatik a játékpiacon.
Beszélni kezd a szív a nyílt ajakakon.
A sok énekesné egymás után kijő,
Mondják nótájikat, s buja mellyek felnő.
Az égő erdőkbe édes szavok hangzik,
Érzésében a szív bágyad s szunnyadozik.
E kis Vénusoknak mosolygó szemek lett,
Mellyekbe Cupidó ezer nyilakat tett,
Kik a nagy láng között, mint istenasszonyok
Büszke pompájikkal, úgy mutatták magok.
Néha panaszosan nyújtották énekek,
Kis zokogásokkal magyarázván szívek.
Az édes fájdalom kesergett szemeken,
Fél jaj, fél vigasság tévelygett nyelveken.
Titkos szemeikbe tűzők nedvesedett,
Hová a kívánság lopva elegyedett.
Énekek csendesen, bágyadással húzták,
Mellyekkel a szívet kötözték, oldozták.

Itt ezek elvégzik kötelességeket,
S Vénushoz felviszik asszonyi nemeket.
A nézőseregek ekkor megmozdulnak,
S a játékpiacon táncolni indulnak.
Éneklések helyett álorcás bál támadt,
Melly az erdő között, e szép helyen vigadt.
Titkos szorítások, kérdezés, rángatás,
Sok csúfos üngetés, ögyvelgés, hallgatás
Forgott azok között, kik magok rejtették,
S isméretes képek álorcákba tették:
Így táncolt az öröm itt részegségébe,
Keresvén sok tárgyat víg egészségébe.

14dik napján

E napon délelőtt csak sétálást tettek;
Hogy magok szellőzzék, a kertbe kimentek.
Mesterség alkotta egybe itt a fákat,
Mellyek rendre szépen ölelték magokat.
Sűrű gallyaik közt hosszú utak nyúltak,
Hol a csendességek lappangva bujkáltak.
Itt járkal a sereg bágyadt lépésivel,
Szemlélvén e kertet álmos nézésivel.
A fák levelei néha megzördültek,
Mert itt-ott reggeli szelek lengedeztek.
Így sok fáradt szívek újítták magok,
Mellyek már gyakorta megnyögték rabságok.
Végre a szép sereg a várnak megindul,
S szorgalmatossággal minden szobát feldúl.
Valamit lehetett nézni, azt meglátták,
Hol a vár szépségét kincsével csudálták.
Innen az erdőbe, nyári házba mentek,
Ahol egy gazdagon készült asztalt letek.
Leültek, s gyomrokat örömmel töltötték,
Míg innen felkelvén, új kedvek nem lelték.
Ismét éneklésnek készítették magok,
Akiknek a szívbe hangozott nótájok.
Egy szép házba zengtek nyájas énekekkel,
Tanácskoztak minden érzékenységekkel.
Ezek után német *komédiásokat*
Néztek, kik mutatták beszélve magokat.

Minden indulatot viseltek testekbe:
Hol öröm, hol harag forgott a szemekbe.

A vacsora eljött, hol csendesen ettek,
S tűzi mesterségre csakhamar felköltek.
Egy erdőnek alja meg volt porral rakva,
Mellyet felgyújtottak egyik részen lopva.
A híg egek széjjel szikrákkal ropogtak,
Közöttök lángoló csillagok haladtak.
A nézés sok ezerfelé szaladozott,
És a forgó tűzön néhol maradozott.
E forma elmúlván, új bál következett,
Mellyet az álorca sok színnel fedezett.
Ki-ki amint tetszett, magát úgy múlatta,
Örömét mindenbe könnyen találhatta.

15dik napján

Délelőtt csak álmos sétálás tétetett,
Mig Bakhussal Vénus erőbe jöhetett.
A tagok lankadva, álom nélkül voltak,
Zsibbadozva széjjel csak úgy tántorogtak.
Orfeust kiáltják szép muzsikájával,
Hogy ismét újítson nótája hangjával.
De először Tokaj hozta el italát,
Éjfél közt lepvén meg a herceg asztalát.
Ezután kezdődtek a nóták zengeni,
S hangjokkal az erdők és egek rengeni;
Eztet *tragédia* követte végtére,
Mellyet a szép sereg játszatott kedvére.

Azalatt vacsora ideje érkezett,
S a sok énekesné új nótákat kezdett.
Éneklések jöttek a *tragédiába*,
Melly édes s keserves lehetett magába.
A vacsorát ilyen vigasság közt ették,
Hol érzékenységek sokan tévesztették.
Ezután a kertbe mentek sétálásra,
Hol reáakadtak egy égő piacra.
Megvilágosítva volt ez a fák között,
Melly magára minden tüzes színt öltözött.
Muzsikák zengettek széjjel körülötte,
Égtek, zúgtak a szép élő fák mellette.

E helyen tobzódó parasztok lármáztak,
Kik félre hercegek pénzére vigadtak.
Kétezeren mintegy lehettek számokban,
Etek s fél juhokat hordoztak szájokban.
Eltölté lármájok a magas egeket,
Ordítva dicsérték kedves hercegeket.
Parasztos gyomrokba hívesítő italt
Vehettek, mit torkok nem ivott, hanem falt.
A nemessereg ezt sok ideig nézte,
De álorc s bálját végre újrakezdte.
Mellybe sok táncokat készítvén magoknak,
Új zsibbadásokat okoztak láboknak.

16dik napján

A mulató sereg reggel vadászatot
Kezdett el, hol sok szép vadakat hullatott.
Tüzelt acél, kova; a puskák ropogtak,
Ólombogarai itt-ott széjjeldongtak.
Élő fákat szöktek által a szarvasok;
Úgy tűntek, hátakra hajigálván szarvok.
Sok felugrásában lövetik keresztül,
S a fáknak tövére zuhanással ledül.
A reggel ekképpen múlik vérengezve,
Délre ki-ki hazafordul nevetkezve.
Asztalhoz ülnek le, beszélik dolgokat,
Dicsérik, gyalázzák tett puskázásokat.
Étel után mindjárt muzsika hallatik,
Mellyel a szív felkel s szárnyon ragadtatik.
Ennek vége lévén, egy szép tóhoz mennek,
Hol récét s ludakat ezerekként lelnek.
A puskaropogás ezekre megszólal:
Srét zápora széjjel, a víznek színén fal.
Bétöltött minden részt a szörnyű gágogás,
Zúgatta az erdőt sok lármás hápogás.
A madarak széjjel egymásra hullottak,
Szárnyokat tördelvén, gyalog úgy maradtak.
A víz feje színe vérrel keveredett,
Hova sok lúd s réce halva telepedett.
Itt a nagy puskázás végtére hogy elmúlt,
A kacagó sereg egy nagy háznak indult.
Terített asztal volt ennek közepébe,

Sok szépség ül enni le kerületébe.
Felette, körülte, ezüsterdő állott,
Mellynek szép csengése messzére kihallott.
Az evés itt múlván, játéknéző helyre
Kelnek fel, új kedvet keresvén szívekre:
Komédiát néznek együtt tele hassal,
Nyájasan susogván a székbe egymással.
Ennek hogy vége volt, vacsorához ültek,
S osztán *komédiát* gyermekekkel tettek,
Aki játékokat rendesen viselvén,
Szó nélkül futostak, céljokat jelentvén.
Közöttök sokféle intések forgottak,
Mellyekkel a nézők nyájasan mulattak.
Ennek is vége lett végre a többekkel,
S elmúlt minden vígság a leírt rendekkel.
Így bosszulta magát a Magyar tisztesség;
Csudálván pompáját a bécsi fényesség.

Felkél a hír ekkor sebes szárnyaira,
Tűnik, s fest pennája a szép papirostra;
Bécsnek szalad, honnan Páris felé indul,
Kedves újságira egy kis világ bámul.
Egy részét rajzolni akartam versemmel,
Mit le nem írhattam kis tehetségemmel.
Csak az igyekezet fáradott érettem,
Mellyet erő nélkül, szomorún érzettem.

DELFÉN

TUDÓSÍTÁS

Delfén egy táncosné volt, kinek tánca s teste járása a természet első mesterségnek kellemetességét is csaknem felülhaladni láttatott. Nőver, egy csudálatos tehetségű táncmester és poéta, ki a régiségeket Bécsnek előhordja, Páris ítéletéből csinált egy táncot; hol Párist Júnó, Pallás, Vénus a közéjek vetett aranyalmának elajándékozására magok közt kényszerítették. E táncban Delfén Vénus istenasszonynak személyét játszotta; aki is szökéseibe Vénust megcáfolni láttatott: szépsége s kellemetes enyelgése mindent gyönyörködtetett. Ez a táncosné hirtelen forróbetegséget kap, s ifiúságának legnyájasabb idejében meghal; mely szomorú történetével a bécsi játéknézőhelynek is legelső gyönyörűségét magával együtt

sírjába temeti. Mivel ő is sok nyájasságot okozott, az Eszterházi vigasságokhoz ragasztottam.

A természet egyszer kebelébe hevült,
S csudájára Bécsnek, egy kedves Delfént szült.
Az asszonyi nemből támadt e származás,
Kettőztetett benne sok nyájas tapsolás.
Egy mesterség ebbe kútfejét csinálta,
És nemes csudáját testébe formálta:
Táncosné volt; felkél Delféni nevével,
S reátekint Bécsre rendes személyével.
A játéknézőhely vagyonaiból élt,
S hogy valaki győzze mesterségét, nem félt.

Páris ítéletét Nóver előhossa
Bécsnek; s Delfént kezén titkon meghordozza.
Júnó, Pallás, Vénus öszekeverednek
Az aranyalmáért, mellyen vetekednek.
Nagy nyereségekre Páris ítéletét
Kérték, ki Vénusnak adta feleletét.
Minden szív repdesett Delfénre e tábca,
Ki Nóver szavára rejtezett Vénusba.
Meghitt győzedelmét előre örülte,
Játék, tánc, mosolygás mulattak körülte.
A játékipiacnak egyik szegletéből
Jó apróságival arany fellegéből.
Virágkoszorúkat forgatnak előtte,
Kupidó gyermeke enyeleg mellette.
Egyszerre a nézők elébe kiszökik,
Megáll egyenesen, ruhája tündöklük.
Nemes tekintetén látszik méltósága:
Lebeg szemöldökén édes nyájassága.
A néki kirendelt nóta elkezdetik,
Hangja a fülekbe lassan eresztetik.

Ekkor kezdi Delfén lankadva hágását,
S mosolyodva teszi első mozdulását.
A nézők szemei formáján elvesznek,
Egy pissenést sehol miatta nem tesznek,
Csendes nótájára emeli karjait,
A bágyadt szerelem mozgatja tagjait.
Így mint kedves gyermek, enyelegni indul,
S aranypillangója róla lábához hull.
Előre s hátra is formálja szökését:
Csudálják, tapsolják a nézők tűnését.
Pihegni kezd: fújja kebelét párája,
Hol nyílik, hol öszvekapcsolódik szája;
Mintha szerelmébe füvet, fát kérdezne,
S futosván, az égnek, földnek esedezne;
Úgy mutatja magát, néha frissen szökvén,
S bágyadásai közt ismét csendesedvén.
Karjait, lábait emeli csendesesen,
Húzza a szívet is hozzá szerelmesen.
Szemöldöke félig mutatja csak szemét,
Lankadoz, és alig ingathatja testét.
Nedvesült szemei fél mosolyodással,
Sok édes titkokat forgatnak egymással.

A gondolkodások érte megtévednek,
S isteni képére szüntelen esdeknek.
Ki-ki részegen úsz gyönyörűségébe,
Nem tudja, mit tegyen érzékenységébe.
A muzsikahangnak csendes zengésétül,
Kedves lármájiban a szív fenékre ül.
Olimpuson, Tróján fut képzelődése;
Istenek, vitézek közt jár lebegése,
Csendes tengereken csapkod dobogása;
Nyájas szigetekbe áll gondolkodása.
Szerelem; vitézség ragadja érzését,
Harc s multság teszi édes tévedését:
Gyönyörűségének karján csak úgy nyugszik,
Mársnak és Vénusnak ölében aluszik,
Elbágyadt verése nem tudja, mit tegyen,
S Elizeumába végre hová legyen.
Mindent megölelne, mindenre indulna,
Ha lehetne, egész világot feldúlna.

Számlálja a régi erős vitézeket,
Keresi a mesélt régi isteneket,
A hajdani időt járja futásával,
Mindent egy tűzzé tesz lankadozásával.

Mikor a muzsika szívünk így altatta,
S édc s fájdalomi közt csendesen ringatta,
Nyájaskodik Delfén bágyadt nézésünkbe,
Ezerféle csudát élesztvén szívünkbe.
Minden érzésünknek egyszerre tárgya lett,
Kebelünkbe mérget és mézet élesztett.
Egész Bécs csudálta kellemetességét,
Vénus mellé tette ritka kedvességét.
Ekként mulattatta Delfén a szíveket,
Formálván sok ezer gyönyörűségeket.
Az ifjú szépségnek kellemetessége
Mosolygott személyén, mellynek gyengesége
Sok kínos öreget hevülésbe hozott,
Kiknek győzelmekhez szívek már nem bízott.
Az ifjúság pedig csélcsap szerelmével,
Reszketett, sóhajtott, küszködven szívével.

Mikor Bécs Delfénjén ekként mulatozna,
S személyének annyi hív szívvel áldozna,
A megszikkadt halál, sárgult csontjaival,
Felkél temetőjén, s jó csúf bordájival,
Kiszaggatott orrán szörnyű útálat ül,
A rettegés mormol üres szemeibül,
Állkapcáji között száradt fogajival
Az irtózást rágja holtak hamvaival.
A játéknézőhely szép térére felhág;
Megáll kaszájával, mint egy elszikkadt ág:
Kiragadja Delfént Bécsnek karjaiból,
Viszi s temetőföld porzik bordájiból.
A szűz kiált széjjel; mutatja félelmét,
De sehol nem kapja tovább segedelmét.
Elviszi az halál; sírjába bédugja,
S nékiülvén, testét fogaival rágja.

„Megholt Delfén, aki természet csudája
Vala szépségével és keserves jaja.

Minden szívbe nyög még, ki testét ismérte,
S életében tőle nyájasságát kérte.”

A BESSENYEI GYÖRGY TÁRSASÁGA CÍMŰ KIADVÁNYBAN (1777) MEGJELENT KÖLTEMÉNYEK

B[essenyei] GY[örgy] G[enerális] B[áró] ORCZY ŐNAGYSÁGÁNAK, N[emes] ABAÚJ VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK

Generális Orczy mit cselekszik velem?
Lehet-é önéki barátjává lennem?
Miért öleli így ifiúságomat,
Hogy mint atya szülje vigasztalásomat?

Mit feleljek hozzám küldött verseire?
Honnan nézzek elébb érdemes lelkére?
Elragadta bennem örömöm a szívem,
Áldom ez esettel parnassusi mívem.

Ifiúságomat vigasztalja titkon
Nagysád, ki nem mászkál e világnál vakon.
Felemelt nagy lelkét, megvallom, tisztelem,
Mert javam az illyek törvényében lelem.

Barátság, tudomány, szabadság, egészség,
Békességes élet és mértékletesség,
Minden, valamit e bajos világ adhat,
Szerencsés, ki ezek javával mulathat.
Mind árnyék előttem, mit e világ mível,
Hol annyit szenyvedünk érzékeny szívünkkel.
Semmit nem ismervén, mindég okoskodunk,
Pedig alig lettünk, már akkor elmúlunk.
Csak aki teremtett, az örök valóság.

Bécs, 1. Mai 1773.

B[essenyei] GY[örgy] A B[áró] O[rczy] ÁRNYÉKÁNAK, MELY KÖRÜLTE LEBEG ÉS AMELYTÜL SUGÁROLTATIK

Látom, felrepültél Minerva egére,
 Onnan alászállasz Párnássus hegyére;
 Emberi hív érzés csergedez szívedbül,
 Mennyei villámlás csapkod ki lelkedbül.
 Csak úgy szólok néked most, mint halandónak;
 Megbocsáss, nem hívlak méltóságos úrnak.
 Te is lettél, fetrengsz s elmúlsz társaiddal,
 Csak olly lévén, mint mi, élted, haláloddal;
 Egyedül létedhez szólok most versemben,
 Ne keressél hibát szabados nyelvemben.

 Vedd el tiszteletem, ha reád érdemes,
 Hidd el, hogy nem lehet erántad félelmes.

 Élj sokáig köztünk vigasztalásunkra,
 Nézzünk mint árnyéokra ekként halálunkra.

 Neved nagy hazánkban már halhatatlan lész.
 Ez az, amit érted barátságunk megtész;
 Énekelni fogunk érdemes létedrül,
 Hadd tudjanak mások emberi szívedrül.
 Lármazza fel pennánk perelő hazánkat,
 Mutassuk földünknek szép magyarságunkat;
 Tanulják nyelvünket országunk fíjai,
 S légyenek nemzetek érdemes tagjai.
 Amíg e világba széjjel mozoghatunk,
 Szüntelen dolgozván, éreztessük magunk.

 Mikor véllünk szóllasz, hagyd el méltóságod,
 S mutasd Minervában hozzánk barátságod.

Tudod, a titulus egy olyan külső máz,
Mellyel érdem nélkül ki-ki csak büszke váz.

Mind halandók vagyunk -----
Nem irkállok most én külső méltósághoz,
De csak titkon szólok Minerva fíjához.
Itt nincsen uraság, mind egyenlők vagyunk,
S csak emberi érdem köztünk méltóságunk.
Jól felvészted, látom, ezen törvényeket,
Tanulván ismérni az emberi nemet.

Élj, légyen jutalma érdemes lelkednek!
Borostyánkoszorút adunk ősz fejednek,
Mellyel e világot ismérni tanultad,
S örök Istenedet eléggé csudáltad.

BARCSAY KAPITÁNYNAK

Leveledet vettem, verseid csudállom,
Igen nemesen írsz, ez igaz, s megvallom,
Az ég és föld között elméd repítettik,
Párnássusnak vize verseden hintetik.
Elveszem érdemes tanácsát lelkednek,
Kívánom örömét világi szívednek.
Engemet Lorenzo, téged[et] Jung üldöz,
Tudod, hogy a *humor* egymástól különböz:
De mindazonáltal egymást szerethetjük,
Dolgainkat véled együtt nevethetjük;
A világ magában igen nagy valóság,
De a mi életünk hijábanvalóság.
A természet szülvén, ránk egy testet bízott,
Mely sok bajjal szárad s örömmel elhízott.
E kis alkotmányban tartsuk egészségünk,
Csudáljuk lelkünkben egyedül Istenünk.
A levegőég sem szenyved mindég szelet,
Nem ad a természet szüntelenül telet.
Látod, hogy e roppant csatázó világban

Minden egymás után szalad változásban.
Változtatva vigyük mi is életünket,
Mély s csekély dolgokkal tápláljuk lelkünket.
Ha az idő nevet, játszunk, mint gyermekek,
De a tréfában is légyünk nagy emberek.

Bécs, 20. Martii, 1772.

Bessenyei György m. k.

UGYANANNAK

A magánosságtul itt környülvétetve
Hallgatok, barátom, tereád tekintve.
A szív kebelemben édesdeden érez,
Megnyugodt most egyszer s belőlről nem vérez.
Nézek, ülök, írok, róllad gondolkodom,
Magamon, másokon titkon álmélgodom.
E világnak lelke mit csinál belőlünk!
Mit ítél törvénye vajjon most felöllünk!
Hagyjuk el, barátom, a mély okoskodást,
Ne tégyünk hiában olyan sok hánykódást;
A természet setét mélységét elhagyván,
Öröme s ijeteke kezedet ragadván.
Szívünknek érzési fűzzék szárnyainkat,
Barátság élessze mozgó ajakinkat.
Világunk lármáját mihaszna kergetjük,
Végét, sem kezdetét, látod, nem érhetjük.
Földünknek bölcseit eleget forgatom,
A természet szavát már régen hallgatom,
És végre felleltem, hogy józan törvényünk,
Akármit gondoljunk, csak örök Istenünk.
Egy jó poétának lelke ha megindul,
Szívét mellé vévén, tűnik s mindent feldúl.
Méltóságot visel dicső törvényiben,
Szerелеm mosolyog édes érzésiben.
Amit természeti kíván, mindent ölel,
S nem csatázik soha az örökös renddel.
Szállásnak szoros hely számára egy ország,
Természetben lakik, s megyéje egy világ
Egészen, amelynek törvényit érezvén,

Gyönyörködik, magát kedvétül vérezvén,
Mint a filemile, amely örömétül
Indíttatván, itt-ott zöld ágacskákra ül,
A hajnalnak tűzét hasadni szemlélvén
Várja a víg napot, mindég énekelvén,
Kedvei közt, tudjuk, oly soká zengedez,
Hogy végtére nyelvén vére is csergedez;
Erőlteti magát okoskodás nélkül,
Mert ő is törvényt vett a hű természettül:
Úgy egy poéta is Mársnak sisakjára
Felállván, jobb kezét Fébus paizsára
Bocsátja, és így e két istenség között
A kies Párnássus hegyéhez költözött,
Honnan e világot sóhajtva szemlélvén
Harcról, szerelemről sokat énekelvén,
Mint a filemile, magát erőltetve
Vén ereszt és meghal mást gyönyörködtetve.

Bécs, 3. Februarii 1772.

B. Gy.

Barátom, kérdezed, mondjam meg, mint vagyok:
Mozgok a világban, nézek és hallgatok.

Bécs, 25. augustii 1776.

B. Gy.

BÉCS, 6. MARTII 1777. 9 ÓRAKOR REGGEL

Be gyönyörű idő! jertek az ablakra,
Vessétek szemetek a mosolygó napra,
Millyen szépen ragyog meleg sugárral,
Játékra indulván földünk fiaival.
Múlik a gyep fagya, gőzölög hidege,
Patakokra szaladt széjjel olvadt jege.
A hó alatt lakott föld szürkét mutat még,
De majd zöldülésre hozza a meleg ég.
Erdeink is széjjel mindenütt kopaszok,
Nem bújhatnak köztök még el a vadászok.
Fosztott ágaik közt látni messze lehet,
Hol még a szarvas vad nagy bűvást nem tehet.

Apró madárkáink még néha reszketnek,
De itt-amott azért csevegni elkezdnek.
Közeledett a nap hozzánk világával,
Elevenít mindent meleg sugárával.
A fagyos természet feloldja bölcsőjit,
Új élet s mozgásra hozván csemetéjit.
Meghevült kebele, kiáltja tavasszát,
Melly meleg szelek közt bocsátja válasszát.
A világ, mint ágyban, mozdítja részeit,
Dörzsölvén kezével még álmos szemeit.
Emelkedik Fébus arany seregével,
Mosolyodik reánk sok fényességével.
Kék, fejr, arany szín játszanak körülte,
Tekintetit a víg kedv s öröm megülte.
Lódul a didergő hideg földünk színén,
Szegletekben lappang, s fut völgyek mélységén.
Fijai éjszaknak tájára sijetnek,
Hol örökké tartó havakba rejteznek.
Fagyos térdeiket jegen csattogtatják,
S fogokat szájokban öszvekocogtatják.
Zúzmarás üstökök mindenütt jeget hint,
Dérlepte homlokok mégis zivatart int.
Színekben szürkések, avarral szőrösök,
S hová még fújhatnak, párájok csipősök.
Leolvadt már a hó s vastag jég hátokrul,
Csak dér hull, ha rázzák, alá szakállokruul.
Szájokból elrohadt falevélt köpdösnek,
Utánnok sok nyúzott dögbőrök repdesnek.
A gazdák mindenütt tolvajozzák őket,
Kovácsok utánnok hányják pörölyöket.
A pásztorok rájuk széjjel kurjágnak,
Tűnnek a deresek, már nem maradhatnak.
Fébus kezd napjával széjjel tündökleni,
Hegyeken, völgyeken, górókon fényleni.
Halmok oldalába dűlnek a pásztorok,
Füstölög szájokban meggyújtott pipájok;
Komondor kutyáik körültek hevernek,
S a megszaladt marhák után csak bőfögnek.
Sok górók szálain függenek juhgyapjuk,
Mellyeknek fűrtjeit széjjel találhatjuk.

Talpon van szőri a száraz teheneknek,
Ganéjos még inok a boglyos ökröknek,
Kik már mezeinken jármokban görbülvén,
Húzzák ekéjeket, sok barázda dülvén
Utánnok, mellyeknek nyomain izzadnak,
Hol nyelvek kivetvén, erejeből húznak.
Sok kanok magokban túrnak útfeleken,
Nyámmogván a félbe fagyos gyökereken;
Pusztai vadászok beléjek botlanak
Gyakorta, s kutyáik reájok támadnak,
Ezek serényeket felfelé borzasztván,
Csak félrefarolnak fogok csattogtatván,
Estve a faluba dűnnyögve bejönnek,
Melynek végin játszó pulyák reáütnek;
Kibújtak ezek is téli kucikokbul,
Elszórván rongyokat setétes sutjokbul.
A falu végire öszvecsuportoznak,
Disznót, kutyát, lovat üznek, hajigálnak.
Birkóznak magok közt, alá s fel szökdösnek,
Kit vezérnek tésznek, kit megüstökölnek.
Így küldi a tavasz postáját közinkbe,
Jelengetvén magát újult szíveinkbe.

B. Gy.

B[essenyei) GY[örgy] BÁRÓ ORCZYNAK

Közelítgetek már egészségem felé,
S építgetem gunyhóm a Helikon mellé.
Hat holnapja múlt már, hogy csak heverészek,
S testem csatái közt szüntelen szenyvedek.
Több mint öt font homok ment ki a véremből,
Mely sok verset elvitt megbágyadt elmémből.
Látja, Nagysád, ilyen emberi életünk,
Alig tudhatjuk már, hányfelől szenyvedünk.
Az élet létünkben mozgó nyomorúság,
Fájdalom, háború, bánat, homályosság
Lepik meg, mellyek közt mindenkor nyavalygunk,
Mindent magyarázunk s nem ismérjük magunk.
Jöjjön fel Nagyságod a jövő farsangba

Ide Bécsbe hozzánk, e lármás városba;
Tüzet kapunk ketten majd Sámpaniából,
S megégetünk vele sokat gondainkból.
Nézzük dühösködni embertársainkat,
Értsünk egyet vélek s múlassuk magunkat.
Elfáradt az eszem már világunk dolgán,
Nem jó ennek nagyon törődni a sorsán.
Hadd menjék, látom, hogy sok bolondok egybe,
Amit az okosok, csak azt viszik végbe.
Minden ember önnön hasznát, dicsőségét
Keresi, vadászván széjjel nyereségét;
Feláldozza magát a fényes árnyéknak;
Üldözője lehet épnek, nyomoréknak.
Bolond voltam én is, mert ezelőtt hittem;
Hogy a nyugalom köztük fellelhetem.
Hol van? Jöjjön, Nagysád, Ninusig menjünk fel,
S tartsunk tanácsokat minden nemzetekkel.
A fő tanácsosok titkos ajakikon,
Nemzetek, királyok fényes trónusikon;
Kereskedők székin, perbíróknak botján,
A kiáltva buzgó papoknak palástján
Keréssük, ha lehet, azt a nyugalom,
Mely elfedezhetne annyi sok fájdalmat.

Bécs, 15. Decembr. 1774.

BESSENYEI GYÖRGY MAGÁHOZ

Ki vagyok? mi vagyok? merről s miből jöttem?
Hol voltam? s hogy esett; hogy világra lettem?
Érzek, gondolkodom, küszködöm, fáradok
S élek, melynek útján szüntelenül halok:
Lételem táplálván testemet emésztetem,
Élni törekedem, s életemet vesztetem.
Gyötrelmek közt vigad szívem a veremben,
Fájdalommal öröm így laknak szívemben.
Halandó sorsomat ekként ha szemlélem,
Benne szabadságom rabságával lelem.
Hányszor kell érezni változásaimat?
S hogy kerülhessem el hányattatásimat?

A történeteknek veszélyes tengerén
Egy kis tűz vezérel, hogy futhassak térjén;
Ennek világánál sok oly köszálakat
Kerülök, hol mások lelték halálokat.
Nézek, gondolkodom, bujdosok, reméllek,
Járok, ülök, mozgok, s nem tudom, hogy élek.
Testemben hánykódik valamely valóság;
Lélek, elme, tűz, ész, milyen világosság!
Nem tudom érteni; formája, sem színe
Nincsen, melybe létem valamit meghinne.
De mégis jól érzem küszködő munkáját,
Nem győzvén csudálni kiterjedt csatáit;
Örökös étellel biztatgat létembe,
Ámbár raboskodik fájdalmas testembe.
Így az ég, föld között szüntelen hánykódva
Nyögök s majd nevetek, élvén sohajtozva.
Felettem kékellik az égnek térsége,
Reng alattam gyakran e földnek mélysége.
Örökkévalóság kiáltja lelkeket,
De halál árnyéka fedezi testemet.
Érzékenységimnek rabságában vagyok,
S mindenkor ezeknek kezek közt maradok.
Minden semmivé lész, látom e világban,
S elmúlok magam is, jól érzem, voltomban.
Csak az Isten maga örökös igazság;
Többi mind szenyvedés, árnyék s mulandóság.

AZ EMBERI NEMNEK MUNKÁIRUL

Nézzed a sok embert együtt, hogy ögyeleg
S élete, halála közt miként kevereg.
Egyik a méltóság árnyékába vakult,
Másik a bujaság tengereibe fúlt.
Ez a dicsőséget közöttünk harcolva
Fegyverrel keresi a vérben mászkálva;
Egyik koldulással enyhíti éhségét,
Más királyi székben nézi dicsőségét.
Lármát, csatát hallasz népes világunkban,
Hol annyi különbség lett állapotunkban.

Ez nyög, amaz nevet, részeg örömeben
S noha halál fija, vigad életében.

Hány szín alatt látjuk veszendő sorsunkat,
Noha egy temetőn leljük halálunkat.
A természet egyként csinálja életünk,
Mellyet árnyékokkal megkülönböztetünk.
Ez nem ember, csak rab; amaz parancsolhat,
Nem teremthet ugyan, hanem halált adhat.
A földre borulván retteg egy királytul,
Mert élet s halál jön ennek hatalmátul.
Nagy hivatalokra osztánk fel magunkat,
Mellyel változtatjuk sokakban sorsunkat.
Ez ennek, más másnak öltözik színébe;
Gyűlölséget gerjeszt a ruha szívébe;
S így ő osztán annak ellenségévé lesz,
Ki magára, mint ő, nem olyan ruhát vész.
Így az emberi nem magában hasonlik
S szűtt-font csudái közt harcolván kínlódik.
Mikor szabadságát kereste, rabbá lett,
Maga hatalmával magára jármot vett.

Sok törvényt talált már a nyughatatlanság,
Mellyet kárhóztathat a józan okosság;
De emberi nemünk, sorsában bódulván,
Nem tudta, mit csinál, fegyveri közt hullván.
Ez halhatatlanná akart köztünk lenni,
Másik a világnak törvényt akart tenni.
Césár felhág Róma királyi székébe,
S mégis mint rab, úgy vész fényes életébe.
Likurgus is régen a halandóságban
Mennyországot akart csinálni Spártában;
De meg nem maradott feltalált törvénye,
Leverte munkáját a nép szövevénye.
Szélvészeink között minden elváltozik,
Ami ma virágzott, holnap az elmúlik.
Ne szegezzük magunk a dúló százaknak,
Mellyek törvényt szabnak minden vett módiknak.
Ők rontnak, építenek cselekedetinkben,
Új-új törvényt hozván vélekedésinkben.
Ne vessük bajait némely társainknak,
Kik rendet szabnának változásainknak,

Kik a futó időt kötözni akarják,
S hogy nem áll szavoknak, magokat is marják.
Hagyjuk el, hadd menjen a világ magába,
Melynek változni kell szüntelen dolgába.

A KIRÁLYSÁGRUL

Miért cselekedték régen az emberek,
Hogy egy emeltessék magasra felettek?
Miért nem nyughattak csinált törvényekbe?
Miért ragaszkodtak koronás fejekbe?
Nem lehetett bátor egymástul életünk,
Istenünktől azért kértük ki vezérünk.
A természet harcra vitt törvényeivel,
Halálra, életre futván örvényivel.
Ki tehetett törvényt oly veszélyek között,
Hol az emberi nem maga vért öntözött?
Egébül az Isten minden kis lármára
Nem szállott e földre le törvénytáblára.
Törvényeit belénk nyomta hatalmával,
S tovább értünk nem száll már perbe magával.
Az ember bíróját nem tudta fellelni,
Erdőkbe, hegyekbe ment Istent keresni.
Folyt a vér, s mind az ég, mind a föld hallgatott,
Világunk törvénye hol van, nem tudatott:
Hijában kiáltott belől a természet,
Nem volt, ki büntessen, az ember megveszett.
Egyik a másikat vagyonáért dúlta,
Az atyák törvényét nem igazollotta.
Ki-ki hitte, mint ma, hogy ő helyesen él
S cselekedetiben hatalomtul nem fél;
De mégis szüntelen rontott a gonoszság,
S csak némely lelkekben volt józan okosság.
Így az ember végre pereit megunta,
Véres lármáira szemeit behunyta:
Urát úgy választott, kitől ítéltessen,
Hogy több ragadozást magán ne tehessen.
Trónus emeltetik, ragyog koronája,
Kezdődik a világ rettentő csudája.

Aki királyságra egyszer felvétetett,
Az mint földi Isten, úgy tiszteltetett;
Vezérlő pálcáját forgatta kezében,
Mely fénylett trónusa aranyos egében;
Így e magasságban mennydörgést okozott
A búsulás, melynek egy világ áldozott.
A felsőség éig ment osztán fényével,
Tanácskozni kezdvén ott vélt Istenével.
Jupiter véribül támadt, végre kiált,
Az ő nemzetsége, melyet porban talált.
A nép, hogy urával jobban kevélykedjen,
Akarta, hogy annak atyja Isten légyen.
A trónus serény volt magát védelmezni,
Tudta Olimpustul törvényt kérdezni:
A világ engedett, hogy igazulhasson
S részekre szakadván, inkább csatázhasson.
Király nélkül élni elsőben próbálta,
De javát, örömét fel nem találhatta.
Így királyság alá eresztvén törvényt,
Halandó élteinek bővíté ösvényit.
Hagyjuk el a régi szomorú időket;
Nézzük ma közöttünk földi isteninket.
Felemelt székeket tekintsük belölrül,
Lássuk, hogy egy király felettünk miben ül;
Nyer-é hatalmával, hogy uralkodhatik,
S mint mi, sok törvénytül, úgy nem bántathatik?
Mit tehet egy ember, ha körülvétetik
S égtül, földtül önnön lelkében intetik?
Mit tehet ő maga kénszerítés nélkül?
Ha tanácsot nem vész s nem tész semmit, csak ül;
Ha pedig tanácsnak engedelmeskedik,
Hogy ezt vagy azt tégye, országi engedik.
Trónusa magassan függ fenn az egekben,
Oszlopi rejteztek a lármás népekben.
Ha háború indul; baj ülni oda fel,
Minden magasság zúg s ing a nagy szelekkel.
A trónuson mindég háborús szél zörög,
Ne csudáljuk néha, ha mennyköve dörög;
Reá sok csatáit a halandók küldik,
Kik őt, hogy nyerjenek, igaz színnel intik.

Hányszor van háború a király ölében,
Mikor mi nyugoszunk álmunk kebelében.
A magasságokon sok villámlás járkál,
Felhő szakadoz rá, s rajta árkot csinál.
Így sírás is mossa a trónus oldalát,
Kín, fájdalom, harag festik aranyfalát.
Ha boldogságára igyekszik népének,
Ezer akadályjít találja mívének.
Ha pedig törvényt igazán nem szabja,
Megutált életét csak gonoszság csalja;
Maga, gyalázatra, átkozza nagy nevét,
Nevetik, csúfolják jobbágyai tettét.
Ne bántuk a trónust, hadd dörögjön köztünk,
Nem vér úgy, mint látszik, nyughatik életünk.
Szenyved a király is arany igájával,
S gyakorta megfárad fényes hatalmával.
A felső korona, fájdalmát érezvén,
Felkiált közöttünk, panaszait tévén:
Hallom, mond, lábomnál nyögését népemnek,
Érzem is fájdalmát titokba szívemnek;
Karjaim szorulva fáradnak mellettem,
Mennyiszer kell bánnom, mit kéntelen tettem!
Hatalmamtul kérik igaz ítéletét,
Noha minden rejti előttem a szívét.
Trónusom törvénye erőmet láncolta,
S engedelmisségem sokszor parancsolta.
Mindég igazságért kiáltok székemből,
Kívánom kegyelmem osztani szívemből,
Ha az igazságot elrejtik előlem,
Kegyelmet vihet el a gonosz mellőlem.
Valaki hozzám jön, meghajlik lábomnál,
Hívtségét beszéli felső koronámnál,
Hinnem kell halandó jobbágyom lelkének,
Nem vagyok bírāja elrejtett szívének.

Jóságomban miért kell csalni magokat?
Köztök ezerféle habon hanyattatva
Kesergek, szívemet mindég szorongatva,
Hogy lássak, isteni erőt senki nem ad,
Mégsem múlhat tőlem a titkon felkölt vád.

Keserves királyság! ki tudja terhedet,
Aki nem hordozta homlokán fényedet?
Így kiált egy trónus nagy panasszaiba;
Keseregjük sorsát édes fájdalmiba!

AZ IRIGY ELMÉRÜL

Egy zaklató elme mindég prédát keres,
Gonoszt és igazat ösvényin lopva les.
Tövisses vackában rejtezvén mindég túr,
Valamelyfelé fut, mindenhez hozzászúr.
Mint a tolvaj, itt-ott csak titokban szökdös,
S ha dicsőséget lát, arra kiált, köpdös.
Csak ő tud igazat szóllani magából,
Felkél, mint megveszett, s amit lél, mindent dúl.
Az okos, ez ökör, úgy szóll hatalmával,
Maga tanácskozik egyedül magával.
Törvényeket csinál tövisses vackában,
Mellyeket aki nem követ munkájában,
Öröködött átok s ostobaság lészen,
Mivel áldozatot a Bálnak nem téssen.
Bomlott elme, mit téssz kiabálásiddal,
Részegen csatázzván ködös álmaiddal?
Mit ítélsz? mit tudhatsz? hol van igazságod?
Hol emelkedel fel? s hol alacsonyságod?
Amit mielőttünk helyesnek tartottak,
Közzülünk már abból sokan sokat untak.
Mi úgy szóllunk, hogy már megvilágosodtunk,
S nem látunk sok dolgot, melyben vakoskodtunk;
Az írásnak módja, nyelv, gondolat, szokás,
Törvények, tett rendek és jeles oktatás
Mind változtak, látod, amint az idő fut.
Mondd meg, meddig mehet ezek közt egy fő út?
Cirkalmazd a szókat, fontolj minden dolgot,
Formálj, ahol tetszik, ott világosságot;
S mikor kínos munkád osztán elvégezted,
Bocsásd a világra fontos ítéleted,
Lásd meg, ha nem lelsz-é oly éles fogakat,
Mellyek megtehessék rajtad marásokat.
Szabd oskoláinknak törvényihez magad,

Vizsgálj minden szócskát, keresgessed javad.
Tökélletes munkád add ki aztán köztünk,
Hidd el, hogy elmédben hibát mi is lelünk.
Éppen úgy eshetik egy, ki vizsgálódik,
Mint az, ki fáradva ír és gondolkodik.
Amit ő hibának mond, azt más dicséri,
Ki-ki amint érez, tetszését úgy kéri.
Hogyha hiba nélkül akarnánk dolgozni,
Mi módon kellene élvén fáradozni?
Ki mehetne férjhez, ha tökéletesen
Kívánná kiszülni gyermekét mindenben?
A természet nagyot, kicsinyt, szépet, rútat,
Setétet, világost, holtat, élőt mutat.
Mutasd meg, hogy hol van itt tökéletlenség,
Nagyobb jószág, haszon vagy egyenetlenség.
Van-é olyan sunda, kit a természetben
Semmi nem szeretne ez örökös rendben?
Egy személyt tekintesz: sunda, te azt mondod,
Elmégy tülle; de más megszereti, látod;
Aki osztán aztat kedvelli, kit te futsz,
Mondd néki: tárgyod rút, úgy felel majd: hazudsz.
Így egy emberről is, aki munkát csinál,
Világunk tetszése kettős csatát formál;
Egyik dicséretet ad fáradságának,
Másik nevetője lészen munkájának.
Kinek van igaza természetén kívül?
Mind téved az, aki nem ítélhet ebbül.
Gondolj egyenesen vezérlő lelkeddel,
Kövessed pennádat érzékeny szíveddel.
Igaz barátidnak vedd fel intéseit,
Ne halld az oskola sok csevegéseit;
Hidd el, megigazít a szív érzésedbe,
Hogyha kifuthatott mellyedből versedbe.
Édes érzés nélkül hiába gondolunk,
Ha nincs igaz szívünk, balul okoskodunk.
A zaklató elme oskola porával,
Hadd rágja törvényink csikorgó fogával.
Ő mindent régulán húz mesterségével,
Kiált, de nem érez édesen szívével.
Ez a nemes törvény egy író kezében,

Ki csak igazságot vész célnak lelkében.
Szólj a természethez, jó régulán beszélsz,
Gondolj valósággal, és helyesen ítélsz.
Mihaszna formálunk annyi régulákat,
Csak pusztítjuk vélek az édes dolgokat.
Ti zaklató elmék, lármázó mesterek,
Irigy tanácsosok, szövevényes lelkek,
Szűnjetek meg zajos törvényeitekkel,
Bánjatok józanul éh lelkeitekkel!

BESSENYEI GYÖRGY GRÓF TELEKINEK

Ne kínozza Nagysád a magyar nemzetet,
Ne kérjen erővel tőle tiszteletet:
Ha okos, erejét mutassa munkában,
S ne lármázzon széjjeljárván a hazában.
Ne hurcolja mindég az én kicsinységem,
Ne irigyelje úgy kevés tisztességem.
Nem mutat irigység soha bölcsességet,
Sőt utána vonja az esztelenséget;
Isten kegyelmébül én is ember lettem,
Ki Nagysádtul soha még eszet nem vettem;
Ha keresztyén, mért öl kis becsületemben,
S mért nem dicsér inkább igyekezetemben?
A nagy embereknek ez tulajdonságok,
Kik kis férfiakhöz nem mérhetik magok;
Miért vészen engem Nagyságod tárgyának?
Mért nem ad más munkát nagy tudományának?
Gróf Uram! e földön nincsen oly nagy állat,
Mely kis dolgokban is veszélyt nem találhat.
Az elefánt erős, nagy állat magában,
S mégis ha egy egér felszalad orrában,
Megdöglik, elenyész szörnyű nagy ereje,
Nagyon mérgesülvén fejében veleje:
Nagysád pedig maga közönséges állat,
Nála csuda erőt senki nem tanálhat.
Miért teszi magát önként szelendeknek?
Miért marja tövét nyavalyás fülemnek?

Egyszer olyan döfést tehetek oldalul,
Hogy leesik Nagysád ugyis tört farául,
Ahol Nagysád ugat, ott én is bőghetek;
Ha Nagysád szelendek, én bika lehetek;
Különben szelendek nem fut egér után,
Hogy azt fülén marja, s úgy függjön a nyakán.
Hagyják békét Nagysád magánosságomban,
Hadd gondolkozzam itt hazámon magamban.
Valamerre megyen, mindenütt lármát tesz,
S végre a bölcsesség benne majd pletyka lesz.
Egy hatalmas lélek csendes dolgaiban
Hallgat, s nem dicsekszik mindég szavaiban.
Munkáját e világ elibe kihányja,
Hol akárki ítél azokrul, nem bánja.
Állhatatos szíve, hív marad szavának,
Felleli nagy tárgyát mély tudományának.
Nem csacsog alá s fel, de hallgat, dolgozik
S nemzete javain híven fáradozik.
Ha tízszer több Nagysád, amint én lehettem,
Csináljon tízszer több munkát, mint tehettem;
Ha olyan bölcs Nagysád, mit tett országunkban?
Ki látta munkáit még magyar hazánkban?
Rágalmazásával eleget csavarog,
S akiket dicsérni hall, azokra morog.
Ez még eddig nem ész, többre kell sietni,
Nem lehet hibáért köztünk tiszteltetni.
Rút dolog, hogy magunk hirdessük magunkat;
Fáradjunk és adjuk próbára dolgunkat.
Ítéljen más rólunk, mi ne dicsekedjünk,
Hanem mértékletes s hív férjfiak legyünk.
Szeresse Nagysád is felebarátjait,
S utálja meg maga hivalkodásait.
Nem illik gyermekség gyermekes emberhez,
Nem férhet csekélység igaz grófi vérhez.
Akár élek, halok, hagyjon el engemet,
És ne rágalmazza nyavalyás fejemet.

A TOLERANTIA CÍMŰ ÍRÁSGYŰJTEMÉNY (1778) VERSEI

A MONTEZUMA LELKE AJAKAIRUL

Egeknek ostori, ti, kik hazátokat
Szolgálván, dúljátok vélünk magatokat,
Micsoda istennek hordjátok fegyverét,
Ki gyilkosok által tanítja törvényét?
Ezt az új világot, hol emberek éltek,
Igazságotokkal vérbe kevertétek.
Összegyűjtöttétek e világnak bűnét,
Azzal harácsolván országunknak kincsét.
Még mióta élünk, soha istenetek
Részirül nem jöttek mihozzánk követek.
Azért törvényt, hitet tőle nem vehettünk,
Kik őrajta kívül jó urat tiszteltünk.
Ha csak ő hatalmas és mindent teremtett,
Mint belétek, belénk oly törvényt mért nem tett,
Ha pedig vallásunk nem volt ellenére,
Mért hányja most testünk ölő fegyverére?
Micsoda csillagzat alatt származtatok,
Hol isteni törvényt csak ti hallhattatok,
Ki küld benneteket világunk veszteni,
Melyet napjával még eddig élesztgetni
Tetszett az egész föld hatalmas urának,
Ki részeivé tett minket irgalmának.
Nem szólhat uratok hozzánk kegyelembül?
Nincs olyan kegyelme, ha ménköve kisül.
Ti a békességnek istene nevébe
Öltöztök annak fel rontó fegyverébe,
Irgalmasság nélkül mindég mennydörögtök,
Szerencsét hirdettek, szüntelenül öltök,
Lángot, füstöt szórtok ménköveitekkel,
Ragadoztok, dúltok isteneitekkel.
A fegyveretekkel térítő igazság

Rettegés, üldözés, pusztítás, gyilkosság.
Ah! Ha csak téríteni akar istenetek,
Tegyétek el, kérünk, véres fegyveretek.
Halljátok meg itt is a természet jaját,
Kimélgétek benne lelt emberi faját.
Légyetek igazak uratok nevébe,
Ki nem haraghatik meg csendes egébe
Oly teremtésére, kiket kegyelemmel
Tekintvén oktathat csupa szerelemmel.
Okai vagyunk-é, ha törvényeirül
Nem tudunk világunk ezen részeirül,
Mert nem küldött hozzánk szerény tanítókat,
Kik oktatták volna itt a haladókat.
Tik nem tanítani, de ölni jöttetek,
Elhagyván érettünk szülői földetek.
Isteneiteknek irgalmát, kegyelmét
Elfelejtettétek, s csak égő ménkövét
Hoztátok el közénk, mellyel emésztetek,
Vért szomjuhozván ott, ahol embert leltek.
Avagy uratoknak nincs talán irgalma,
Csak kegyetlenkedni szoktatta hatalma?
Ha igaz, hogy isten az, kit úgy tiszteltek,
Tudom, most jósága ellen cselekesztek.
Ha pedig e dúlást nektek parancsolta,
Nem isten, s hitetek biztonnyal megcsalta.

VALLÁS

Nagy Isten! Miképpen végeztél felőlünk?
Hogy kívánsz mindenkor tiszteltetni tőlünk?
Add ki akaratod teremtéseidnek,
Ne nézd tévelygésit ily sok népeidnek.
Egyik nyugotra fut, hogy majd ott talál fel,
Másik tanácskozik érted napkelettel.
Ez éjszakra kiált: amaz délre szalad,
Nagy világod érted széjjel ekként fárad.
Kedvedet keresné közöttünk minden nép,
A lélek mível így: ez az isteni kép.
E nagy élő világ, amiólta látszik,

Minden részeiből istene kitetszik.
Eztet tiszteli csak a föld kerekége,
Kinek mérhetetlen titkába mélysége
Mindenkor csak egy volt nagy természetibe,
Nem változik soha cselekedetibe.
Örök tetszésének magyarázója lett
A földön tévelygő nagy emberi nemzet.
Istenét a lélek látni jól akarta,
Mely miatt világunk magát annyit marta.
Kain áldozott volt először Ábellel,
Kik frigyet akartak kötni istenekkel,
Ez bárány vérivel kiált az egekre,
Más gyümölcsöt hány az oltári tüzekre.
A két testvér ezen egymás ellen kelvén,
Kain Ábel öccsét vérébe kevervén
Gyilkossá lesz önként az igaz istenért,
Kit áldozatjával engedelemre kért.
Így mondják ezt köztünk a nagy tönénetek,
Beszélhetünk véle a keresztyéneknek.
Eképpen a világ vérrel kezdette el
Azt érteni, kit még nem ismért lélekkel.
Az első emberek véres áldozatjok
Mehagyták utánok, szenyvedt is magzatjok.
Őket a nagyvilág továbbá követte,
Mely örök urát jól még meg sem érthette.
Az emberi nemzet magátul áldozván,
Fegyvert fog istenét sokként magyarázván.
Egyik: én értem csak, úgy mond, az egeket,
Kimagyarázhatom a végezéseket.
Másik ellent szökik, s eztet hazudtolja,
Áldozattételét mérgesen vádolja.
Ki-ki tüzesedik, a buzgóság hevül,
Fegyver, mely bizonyít, s vérünk a földön hül.
Pogány, mint keresztyén egymás közt csatázott,
Istenünk nevéért, ki ellen hibázott.
A francia haza többek közt magába,
Nagyon háborodott tévedvén dolgába.
Párizsra még ma is kicsoda nézhetne,
Hogy veszedelmére sírva ne könyvezne?
Mely benne régenten Istenünk nevébe,

Keresztyénségünket keverte vérébe?
Két ellenkező hit indult harcolásra,
A világ hú atyját hívta e vívásra.
Az erősb részokről mindenfelé dúltak,
Férjfiak, asszonyok fegyverek közt fúltak.
Párizs utcáiba öldöklést, jajgatást,
Sok keserves nyögést, fuldokló kiáltást
Ide s tova futva hallott ki-ki széjjel,
Mely romlást okozott egy veszélyes éjjel.
Édesanyja előtt a gyermek vérébe
Általverettetvén, nyögött bölcsőjében.
Öszveölelkezve az asszony férjével,
Sok nemes ifiu kedves jegyesével
Rettegéssel fúltak kiomlott vérekbe,
Jajgatva pihegvén itt-ott fegyverekbe.
A felgyúlt dühösség emészteni nem szűnt,
Isten nevébe ölt, nem ismérhetett bűnt.
Mint égő tűz, széjjel olyan harsogással
Bolygott ordítózza, fegyvervillogással.
A vérpatakokat ekként árasztotta,
Keresztyénségünket ölvén pusztította.
A kisdedek testek kövekhez verettek,
Hol már atyjok, anyjok vérekbe heverték.
Pusztulás, kiáltás iszonyú lármával,
Szaladás, kergetés a nép halálával
Töltötték Párizsnek temető utcáit,
Piros színre festvén szomorú falait,
Amely igaz Isten nevébe egyik rész
Öldöklött, a többi ugyanazért elvész.
Egyik úgy sóhajtoz: uram, érted halok.
Másik ismét kiált: Istenért bosszulok.
Az öldöklő fegyvert buzgóság vezette,
Mely a természetet ekkor felejtette.
Így vérezte magát, istene nevébe,
Az emberi nemzet sokszor fegyverébe.
Nagy károkat tehet a vakult buzgóság,
Hol jó cselekedet lehet sok gonoszság.
Ő pusztított régen az Újvilágban is,
Fegyverével vesztvén ennek sok népét is.
Mikor spanyol tűzzel Amerikát dúlta,

S az irgalmas Istent fel tűzbe mutatta.
Eképpen a világ buzogván, megtévedt,
Természetünk ellen erőszakokat tett,
Minekelőtte még meghatározhatja,
Hogy mi az Istennek titkos akaratja.
Fegyverrel áldozik annak, ki teremtett,
Nagy buzgóságába ekként tévelyedett.
Mindenütt majd más-más urat magyarázunk,
Noha mindnyájan egy Istenre vigyázunk.
Az egek titkain való vetélkedés,
Teremtőnk tetszésén tett sok kérdezkedés
Emberi nemünket véribe keverte,
A széles világot fegyverével verte.
Halandó sorsunkban széjjel tétovázván,
Tiszteljük Istenünk egymástól irtózáván.
A testvér testvérjét utálatban vészi,
Az atya gyermekét veszélynek kitész,
Isten nevéért a buzgóság felgyúl,
Mely annak szentsége ellen mindent feldúl.
Homályosult lelkünk a földnek porából
Nem tudhat meg mindent isteni titkábul.
Irgalmas urunkat nevéért bosszuljuk,
Ember teremtését prédába feldúljuk.
A természet, melynek józan érzései,
Igaz Istenünknek bölcs rendelései,
Maga ellen fordult egy oly Teremtőért,
Ki nem szenyvedheti az érte ontott vért.
Szerencsétlen ember, ki csak okoskodik,
S gondolataidba szüntelen hánkódozol,
Tudjad, hogy az elme megtévelyedhetik,
S okoskodásoddal elhitettethetik.
Világunk mélyébe alásüllyed lelked,
Befed a természet, s elveszted Istened.
Mély okoskodásod több-több semmiségre
Vezeti életed, kétségeskedésre.
Légy józan erkölcsű, emberséggel érezz,
Élj jól, s mint a vadak, másokat ne vérezz.
Gondolkozzál léted belső törvényére,
Vigyázzál lelkednek igaz ösvényére.

Ezek felsőbb részek halandó sorsunkba,
Ezen túl háború minden világunkba.

JANKÓ ÉS PISTA

De bolond vagy, Jankó, azt kiáltja Pista,
Hogy te is nem élsz úgy köztünk, mint pápista.
Látod, a pap nékem megbocsátja bűnöm,
S akarmit vétkezem, mindjárt kibűtölöm.
Vagy akarom, vagy nem, mennyországba menek,
Kivált ha papoknak neháncor fizetek.
Buzgóságom osztán csak az a bűtökkel,
Hogy amit rám vetnek imádni, mondjam el.
De néked azt mondják, hogy Istenre vigyázz,
Hogyha imádkozol, másutt ne magyarázz,
Azonban hited is felettébb együgyű,
Nincsen paszomántja és szomorú fényű.
A sok aranyozott oltárt látod nálunk,
S a sok égő gyertyát, mikor misét hallunk.
Hát a sok gyönyörű hegedőkiátást
És a szép orgonán kontráló visítást.
Osztán az az ezüstszelke, mely füstölög,
És az oltár előtt széjjel úgy gőzölög.
Az a sok-sok papok, kik jobbra és balra
Forognak, gyolcs inget vetvén a nyakokba,
Azok a kis kopasz szárnyas angyalfejek,
Akik onnan felül rájok alánéznek,